

ΣΧΟΛΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ
ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ (ΚΟΡΥΦΑΣΙΟΥ)-ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΝ
ΣΙΚΕΛΙΑ₁ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑ₁, ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ Δ 24 και 25

ΚΕΦ. 24

Αἱ λέξεις ἐν τούτῳ δὲ ἀποσκοποῦσι νὰ δηλώσωσι μετάβασιν (ὄρα καὶ schol. «μετάβασις») ἀπὸ τῆς ῥοῆς τῆς τρεχούσης ἀφηγήσεως εἰς ἄλλης φύσεως συμβάντα· συγκεκριμένως ὁ Θουκ., προκειμένου νὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ χρονικὴν συνάφειαν τὴν παράθεσιν ὄλων τῶν γεγονότων τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ αὐτῷ θέρει ἢ χειμῶνι, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν σχετίζονται ἢ ὄχι κατὰ λογικὴν τάξιν —αἰτίας ἀποτελέσματος θεώρησιν—, προτοῦ εἰσέλθῃ εἰς γεγονότα τοῦ ἐπομένου ἡμίσεος τοῦ ἔτους, ἀλλάζει σκηνὴν καὶ προβάλλει τὰ δρώμενα τρόπον τινὰ ἐκ παραλλήλου ἐκ τοῦ μετώπου τῆς Δύσεως, τῆς Σικελίας καὶ Κάτω Ἰταλίας, ἐνὸς χώρου τὸν ὅποιον εἶχε συντόμως ὀριοθετήσῃ ἐν τῷ κεφ. 1 τοῦ Δ' βιβλίου. εἶναι εὐκολώτερον συνεπῶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκεῖ ἀφεθεῖσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων· ὄρα ἰδίως § 4 «δηώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουσαν· καὶ ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν πόλεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι.» Ἀπὸ τοῦ σημείου ἀκριβῶς αὐτοῦ προχωρεῖ, ἀποβλέπων κυρίως νὰ ἐξοικειώσῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νέον περιβάλλον διὰ τοῦ κεφ. 24 καὶ ἀναλαμβάνων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν συνέχισιν τῆς ἐξιστορήσεως διὰ τῆς ἰδίας φράσεως «ἐν τούτῳ οὖν τῷ μεταξύ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι» ἐν τῷ ἐπομένῳ (κεφ. 25).

οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι·

τὸ ἄρθρον οἱ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀναφέρεται τόσον εἰς τὸ Συρακόσιοι ὅσον καὶ εἰς τὸ ξύμμαχοι· παρ' ὅλον τοῦτο ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ δεχθῶμεν ἄνευ δυσφορίας καὶ προβληματισμοῦ τὴν διατύπωσιν οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι, καθ' ὅσον δὲν γνωρίζομεν ἄλλους Συρακοσίους ὥστε νὰ γίνῃ διαφοροποίησις τις ἢ ἀντιδιαστολή, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ ὡς παράλληλον ὑφ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ ἀναλογίαν τινὰ «οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι» τοῦ 3.88.1, «οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ξυμμάχων...» ib. 103.1, «οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι... μετὰ τῶν Σικελῶν τῶν ἄνωθεν ἐσβεβληκότων» ib. 115.1.

Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ταύτης διάφοροι λύσεις ἔχουσι προταθῆ· πέραν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀποδέχονται τὸ παραδεδομένον κείμενον, ὅπως οἱ Classen, Graves, Jones καὶ ἄλλοι, ὠρισμένοι ὅπως ὁ Steup διαγράφουσι ἐν τῇ Σικελίᾳ ὡς ἐν περιθωρίῳ ἐξήγησιν παρεισδύσασαν εἰς αὐτό — ἢ προσθήκη ἐν τῇ Σικελίᾳ εἶναι προφανῶς περιττή, ἐνῶ ἡ ἔκφρασις οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἀπαντᾷ ἐν τοῖς συμφραζομένοις (4.25.1), κεφ. 1.1 «Συρακοσίων δέκα νῆες πλεύσασαι καὶ Λοκρίδες ἴσαι» —.

*Ἐνιοι, ὅπως ὁ Stahl καὶ ὁ v. Herwerden, μεταθέτουσι τὸ οἱ ἀμέσως μετὰ τὸ «ἐν τῇ Σικελίᾳ», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀπλούτερον τῆς διαγραφῆς τῆς φράσεως («ἐν τῇ Σικελίᾳ»), ἐνῶ ὁ Hude ἐξοβελίζει αὐτό (τό οἱ). Τέλος ἄλλοι, ὅπως ὁ Rauchenstein, θέτουσι σημεῖον στίξεως μετὰ τὸ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἐκλαμβάνοντες τὸ «Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι» ὡς ἐν εἶδος παραθέσεως, θέσιν τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ ἐπιδοκιμάζῃ ὁ Gomme· ὅμως, καίτοι λογικῶς εὐσταθεῖ, δὲν ὑποστηρίζεται ἀπὸ τῆς συνήθους γλωσσικῆς χρήσεως τοῦ Θουκ. Ἡ διαγραφή τοῦ «ἐν τῇ Σικελίᾳ», ἡ θέσις τοῦ Steup, εἶναι ἡ πλέον ἱκανοποιητική· αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ οἱ ξύμμαχοι, τὸ θέατρον τῶν ἐξελίξεων καὶ οἱ ἐμπλεκόμενοι, εἶναι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως χώρου εὐρύτερον τῆς Σικελίας, ἐφ' ὅσον συμπεριλαμβάνει καὶ πόλεις τῆς Κάτω Ἰταλίας, συμμάχους (κυρίως), ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τοὺς Λοκροὺς καὶ Ῥηγίνους, οἱ ὁποῖοι καὶ πρωτοστατοῦσιν (μεταξὺ τῶν ξυμμάχων).

πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ... ἐκ τῆς Μεσσήνης· πρ. ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον κεφ. 1. 4 «καὶ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρου· καὶ ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν πόλεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι.»

ὁ παρεσκευάζοντο· παρατ. ὁ ὁποῖος ἰδιαιτέρως ἐμφαίνει τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον διάρκειαν τῆς προετοιμασίας — κατὰ νοηματικὴν συσχέτισιν ἐν θέσει τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπερσυντ.: τὸ ὁποῖον εἶχον προετοιμάσει· πρόκειται, ὅπως φαίνεται, περὶ τῶν ἰδίων νεῶν τῶν ἀναφερομένων ἀμέσως ἀνωτέρω — πρὸς τῆς ἐκτενοῦς παρεμβολῆς τῶν ἐν Πύλῳ συμβαινόντων —, ἐν τῷ κεφ. 1,4 «καὶ ἄλλαι αἱ πληρούμεναι...» πρβλ. 4.39.3 «καίπερ μανιώδης οὖσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη» / κατ' ἄμεσον ἀναφορὰν πρὸς τὸ τοῦ κεφ. 28.4 «καὶ ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξιεν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν» /, ib. 90.3 «ἡμέρα δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὠρμησαν ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τὴν πέμπτην μέχρι ἀρίστου», 129.2 «ἐξέπλευσαν ἐπὶ τε τὴν Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ παρεσκευάζοντο», καθὼς καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις (ὅπως 1.9.2, 26.3, 2.33.2, 3.68.2, 6.44.4., 7.36.1, 8.26.1).

προσκομίσαντες· πρβλ. 1.51.4 «διὰ τῶν νεκρῶν καὶ ναυαγίων προσκομισθεῖσαι κατέπλεον (sc. αἱ ἐκ τῶν Ἀθηναίων νῆες) ἐς τὸ στρατόπεδον», ἄφοῦ

εἶχον προσαχθῆ, προσκομισθῆ' κατ' ἄλλην διατύπωσιν «ἐς τὴν Μεσσήνην κομισάντες».

μάλιστα ἐνήγον' (sc. τὸν πόλεμον)· πρ. κεφ. 21.3, ὅπως ἔχει ἀναφερθῆ ἐκεῖ, τὸ ρ. ἐνίοτε χρησιμοποιεῖται περὶ προσώπων: «αὐτοὺς ἐνήγηε», ἄλλοτε περὶ πραγμάτων: 1.67.2 «ἐνήγον τὸν πόλεμον», καὶ ἀλλαχοῦ ἄνευ διατετυπωμένου ἀλλὰ ἐννοουμένου πρὸς συμπλήρωσιν προσώπου ἢ πράγματος, ὅπως 6.66.1 «περὶ δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐναγόντων τῶν ἐχθρῶν», καὶ ἐδῶ «καὶ μάλιστα ἐνήγον οἱ Λοκροὶ τῶν Ῥηγίνων κατὰ ἐχθραν», ὑπεκίνουν, παρώρουν, προὔτρεπον'.

τῶν Ῥηγίνων (γεν. ἀντικειμ.) κατὰ ἐχθραν· πρ. κεφ. 1.2 «οἱ δὲ Λοκροὶ (sc. ἔπραξαν τοῦτο) κατὰ ἐχθος τῶν Ῥηγίνων», (ἐχθος) ἐχθαίροντες τοὺς, μτγν. ἐχθραίνοντες τοὺς, ἐχθρεύοντές τινα.

καὶ αὐτοὶ δὲ ἐσεβεβλήκεσαν πανδημεὶ ἐς τὴν γῆν αὐτῶν· σχεδὸν ἢ αὐτὴ διατύπωσις ἐμφανίζεται ἐνωρίτερον ἐν τῷ κεφ. 1.2 «καὶ ἐσεβεβλήκεσαν ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίνων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾶ», κατὰ τρόπον ὥστε πράγματι ἀνακύπτει τὸ πρόβλημα ἐὰν ὁ Θουκ. ἐπαναλαμβάνῃ τι ὅπερ ἔχει ἤδη ἐκθέσει· ἴσως πρόκειται περὶ ἐτέρας προσφάτου ἐπιχειρήσεως ἐκ μέρους τῶν Λοκρῶν ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιόδου συνθήκας πρὸς τὰς τῆς προηγούμενης, καὶ αὐτὴν τὴν θέσιν ὑποστηρίζει ὁ Steup, ὁ ὁποῖος προσθέτει (καὶ πάλιν), 'ἐκ νέου'. Ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι ἀρκούντως πειστική, δεδομένου, ὅπως ὑπογραμίζει, ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἔχει προχωρήσει ἀπὸ τῆς § 3 εἰς τὴν § 4 «δηώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουσαν» (ὄρα καὶ κεφ. 24.1 «πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὁ παρεσκευάζοντο προσκομίσαντες τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο ἐκ τῆς Μεσσήνης»). Ἐὰν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως στρατηγικῆς τακτικῆς λόγοι ἀντιπερισπασμοῦ ἐπέβαλλον (ὡς ἔτι καὶ νῦν ἐπιβάλλουσιν) ἐκ παραλλήλου συγχρονισμένας ἐνεργείας ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης — περὶ οὗ ὑπάρχουσι σαφεῖς ἐνδείξεις, καὶ ὅτι ἡ παγία ἐχθρα πρὸς τοὺς Ῥηγίνους, ἀντιπάλους τῶν Λοκρῶν, ὑπαινίσσεται ἢ ἔτι ἰσχυρότερον συνεπάγεται ἐπανειλημμένας προσπάθειάς ἐκ μέρους τῶν Λοκρῶν ἐξουδετερώσεως ἢ ἐξοντώσεως τῶν ἀντιπάλων σχεδὸν πλησιοχώρων, ὅπως αὐτὸ ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς φράσεως «βουλόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς καταπολεμεῖν (sc. οἱ Λ. τοὺς Ῥ.)», τότε ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ ἐτέρας μετὰ ταῦτα ἀναλήψεως παρομοίας ἐπιχειρήσεως ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὡς πρὸς τὴν προσθήκην τοῦ (πάλιν) δὲν κρίνομεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος μετὰξὺ ἀνταγωνιστῶν, ἀντιπάλων γειτόνων πόλεων, ὅποτε αἱ προστριβαὶ εἶναι συνήθεις· τὸ πάλιν (μᾶλλον περιοριστικόν, ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς σημαντικῆς ἀποχώσεως τοῦ 'ἐκ δευτέρου', ἐνῶ) μετὰ τῆς σαφῶς ἐκτενεστέρας σημασίας τοῦ 'ἐκ νέου' καθίσταται ἐν τοῖς συμφραζομένοις μᾶλλον πλεονασμὸς διὰ τὸν φειδωλὸν τῆς ποσότητος τῶν λέξεων ἔναντι τῆς μεστότητος τοῦ νοήματος Θουκυδίδην.

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Gomme, παρ' ὅλον ὅτι διαβλέπει τὴν πρὸς τὴν ὀρθὴν κατεόθυσιν πρότασιν τοῦ Steup, «ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἀπομακρύνῃ μίαν δυσκολίαν», ἐν τούτοις φρονεῖ ὅτι, ἐὰν ὁ Θουκ. εἶχε ἐπιθυμήσει νὰ ἀναφέρῃ μίαν δευτέραν εἰσβολὴν, «θὰ εἶχε δώσει εἰς αὐτὴν μίαν ἀνεξάρτητον θέσιν: δηλ. ἓνα ῥῆμα εἰς τὸν ἀόρ. καὶ ὄχι εἰς τὸν ὑπερσυντ...» ἴσως οὕτω νὰ εἶχε πράξει, ἐὰν προῦκειτο περὶ μιᾶς ἢ δύο περιπτώσεων, ἀλλὰ, ὅπως ἐπιτρέπεται νὰ ἐννοήσωμεν, ἀνακύπτει θέμα πολλῶν παραλλήλων ἐνεργειῶν ἐνὸς τακτοῦ σχεδίου, οὐχὶ ἰδιάζον τι καὶ μὴ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναμενόμενον· ὁ ὑπερσυντέλικος μᾶλλον δεικνύει τὸ προτερόχρονον τῆς πεζῆς εἰσβολῆς — διαφόρου τῆς ἐπιθέσεως — ἐν σχέσει πρὸς τὴν ναυτικὴν ἀναμέτρησιν.

καὶ ναυμαχίας ἀποπειρᾶσθαι ἐβούλοντο· ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν παρενθετικὴν διακοπὴν («καὶ μάλιστα... ἐς τὴν γῆν αὐτῶν»), ὡς συνέχεια τοῦ «τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο ἐκ τῆς Μεσσήνης».

ἀποπειρᾶσθαι· ὡς μέσον εὐρίσκεται μόνον ἐδῶ παρὰ Θουκ. — συχνότερον ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ τὸ ἐνεργητικόν, τὸ ὅποιον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἑπιχειρῶ, ἐπιχειρῶ, προβαίνω εἰς ἐνέργειαν περὶ τινος πράγματος ἢ προσώπου, ἐκ προθέσεως ὅπως θέσω τοῦτο ὑπὸ κατοχὴν ἢ ὑποταγὴν, δοκιμάζω τὴν τύχην μου, «ἀν' ἔμπορῶ νὰ τὰ καταφέρω, νὰ τὸ πετύχω» — ἢ ἄλλως (ὅπως ἐν τῷ 7.21.2) «ναυμαχίας ἀπόπειραν λαμβάνειν», «νὰ δοκιμάσωσι, πειραματισθῶσι» (προκειμένου νὰ ἀποκομίσωσι σαφεστέραν ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς δυνάμεως ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει) + γεν. προσώπου ἢ πράγματος· πρ. 2.93.1 «ἐβούλοντο (sc. οἱ ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων) διδασκάντων Μεγαρέων ἀποπειρᾶσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων» — ἐνίοτε ὅμως καὶ ἀπολύτως: 4.107.2 «εἰ πως τὴν προύχουσαν ἄκραν ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίη τοῦ ἔσπλου, καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθη (sc. ὁ Βρασιδάς)» — ib. 121.2 «... στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσε, βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς τε Μένδης καὶ τῆς Ποτειδαίας ἀποπειρᾶσαι», 135.1 «ἀπεπειράσε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασιδάς τελευτῶντος καὶ πρὸς ἕαρ ἤδη Ποτειδαίας», 6.90.2 «ἐπλεύσαμεν ἐς Σικελίαν πρῶτον μὲν, εἰ δυναίμεθα Σικελιώτας καταστρεψόμενοι, ... ἔπειτα καὶ τῆς Καρχηδονίων ἀρχῆς καὶ αὐτῶν ἀποπειράσονται», 7.43.1 «ἔπειτα μηχαναῖς ἔδοξε τῷ Δημοσθένει πρότερον ἀποπειρᾶσαι τοῦ παρατειχίσματος» μετὰ τῆς λέξεως «ναυμαχίας», παρομοίως πρὸς τὸ ἐν τῇ μέσῃ, ὅρα τὸ ἐνεργητ. 7.17.4 «ναῦς τε οἱ Κορίνθιοι πέντε καὶ εἴκοσιν ἐπλήρουν, ὅπως ναυμαχίας τε ἀποπειράσωσι πρὸς τὴν ἐν Ναυπάκτῳ φυλακὴν, καὶ τὰς ὀλκάδας αὐτῶν ἦσσαν οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι κωλύειν ἀπαίρειν...» ὅρα περαιτέρω 7.36.1 «πυνηθάνομενοι αὐτῶν τὸν ἐπίπλου ἀῦθις ταῖς ναυσὶν ἀποπειρᾶσαι ἐβούλοντο», 7.21.2 «χρῆναι πληροῦν ναῦς ὡς δύνανται πλείστας καὶ ναυμαχίας ἀπόπειραν λαμβάνειν· ἐλπίζειν γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τι ἔργον ἄξιον τοῦ κινδύνου ἐς τὸν πόλεμον κατεργάσασθαι (codd. Classen-Steup, κατεργάσεσθαι g Jones).» Ἐκ τῶν συμφραζομένων καθίσταται σαφές τὸ πλήρες νόημα τῆς λέ-

ξεως: ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποκαλύπτει μέρος τῶν προθέσεων καὶ κινήτρων μετ' ἐλπίδων καὶ ὑπολογισμῶν συμπεριλαμβάνει καὶ τινὰ ἐκτίμησιν ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὴν προοπτικὴν ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιδιωκομένου ἐγχειρήματος — ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἄλλωστε καὶ ἡ ὅλη ἀπόπειρα ἀναλαμβάνεται — διὸ καὶ συχνάκις συνοδεύεται μετὰ τοῦ βούλεσθαι, ἐλπίζειν ἢ παρομοίων ῥημάτων ἢ ἐκφράσεων, ὡς ἐὰν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ ἔχῃσι καλῶς συνεκτιμηθῆ καὶ ὅτι ὑπάρχει χώρος αἰσιοδοξίας· (ἢ θέσις αὐτῇ συνάδει τῇ ἀναγνώσει «κατεργάσασθαι»).

τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς· ἄλλως ἢ διατύπωσις ἰσοδυναμεῖ: τὰς μὲν παρούσας ναῦς ὀλίγας (οὐσας)· τὸ «ὀλίγας», ὅπως εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ, εἶναι κατηγ. εἰς τὸ «παρούσας ναῦς», ἐνῶ ἐν προκειμένῳ ὑπερτονίζεται τὸ «παρούσας» τόσον διὰ τῆς προτάξεως ὅσον καὶ διὰ τῆς συνδέσεως μετὰ τοῦ «μὲν», εἶναι δὲ καὶ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς τοῦ «ναῦς». Ἀμφότεροι οἱ προσδιορισμοί, παρούσας — ὀλίγας, συνδέονται ἀντιθετικῶς μετὰ τοῦ «ταῖς δὲ πλείους» — ὅπερ εἶναι ὁ τύπος ὁ προτιμώμενος παρὰ τῶν ἐκδοτῶν ἐκτὸς τοῦ Jones (πλέοσι) —.

τὴν νῆσον πολιορκεῖσθαι· χαρακτηριστικὸν τοῦ Θουκ. νὰ ἐπιδιώκη τὴν διαφοροποίησιν τῶν ὄρων ἐν ταῖς συμπαρατασσομέναις προτάξεσιν: ἀντὶ τοῦ «τὰς δὲ πλείους καὶ μελλούσας ἤξειν ναῦς ... τὴν νῆσον πολιορκεῖν», κατ' ἐνεργητικὴν σύνταξιν, προτιμᾷ τὴν παθητικὴν μετ' ἀναλόγου μεταβολῆς τοῦ ὑποκ. - ἀντικ. (εἰς ποιητ. αἴτιον καὶ ὑποκ. ἀντιστοίχως).

τὴν νῆσον· «τὴν Σφακτηρίαν» Schol.: τὸ ὅτι «τὴν νῆσον» ἀναφέρεται εἰς τὴν Σφακτηρίαν εἶναι εὐνόητον, καθ' ὅτι παρομοίως βραχέως χαρακτηρίζει τὴν Σφακτηρίαν καὶ ἀλλαχοῦ¹:

4.55.1 «γεγενημένου μὲν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ πάθους ἀνεπίστου καὶ μεγάλου, Πύλου δὲ ἐχομένης καὶ Κυθήρων καὶ πανταχόθεν σφᾶς περιεστῶτος πολέμου ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου...», ib. 57.4 «Τάνταλον δὲ (τὸν Πατροκλέους τὸν παρ' Αἰγινήταις ἄρχοντα τῶν Λακεδαιμονίων) παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι», 108.7 «βουλόμενοι μᾶλλον τοὺς τε ἄνδρας τοὺς ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι», 5.15.1 «ἐδόκει ποιητέα εἶναι ἡ ξύμβασις, καὶ οὐχ ἦσσαν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπιθυμία τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι.»

«εἰ γὰρ κρατήσειαν τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἠλιπιζον (sc. οἱ Λοκροί) πεζῇ καὶ ναυσὶν ἐφορμούντες ραδίως χειρώσασθαι» εἶναι ὁ τύπος τὸν ὁποῖον προτιμῶσιν οἱ ἐκδοταὶ Classen, Steup, Graves ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περισσοτέρων χειρ. A B F M (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Jones, ὁ ὁποῖος γράφει *χειρώσεσθαι*) διὰ

1. Παρὰ τὸ ὑπὸ ἄλλας ἐπόψεις ἀσήμαντον τῆς βραχονησίδος, τῆς ὁποίας ἡ ὅλη σπουδαίτης ἀπορρέει ἐκ τῶν διαστάσεων τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἐν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀσήμαντον περιστατικόν· ὡς πρὸς τὴν ἐν γένει βαρύτητα καὶ σημασίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλου τοῦ πολέμου, ἐκτὸς τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ἱστοριῶν, γίνονται σχετικαὶ ἀναφοραὶ καὶ συγκρίσεις παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Θουκυδίδου· ὅρα σχετικῶς καὶ ἀλλαχοῦ τῶν σχολίων.

τὴν ἀμεσον — ὅσον ἐλπίδες ἐδραζόμεναι ἐπὶ ἀποχρώσεως αἰτιότητος δύνανται νὰ ἐγγυῶνται— ἐπιτυχίαν, πρβλ. 4.80.1, 7.21.2, 2.3.2, 4.13.1 καὶ ἄλλοι, τοῦ φαινομένου τούτου διαπιστουμένου καὶ ἐν τισιν ἄλλοις χωρίοις ὑπὸ οἰκεῖα λήμματα τῶν σχολίων.

«καὶ ἤδη σφῶν ἰσχυρὰ τὰ πράγματα γίνεσθαι» ἀπαρέμφ. ἐνεστῶτος «τοῦ παραμένοντος ἢ διαρκούντος ἀποτελέσματος», ὅπως ἀποκαλοῦσι τοῦτο οἱ Classen-Steup καὶ Graves ἀντιστοίχως· πρ. κεφ. 9.3 «οὔτε γὰρ αὐτοὶ ἐλπίζοντές ποτε κρατηθῆσεσθαι (Classen, Steup, Graves — κρατήσεσθαι Jones) οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον, ἐκείνοις τε βιάζομενοις τὴν ἀπόβασιν ἀλώσιμον τὸ χωρίον γίνεσθαι.»

ἤδη· εὐθύς ὡς τοῦτο ἐπετυγχάνετο (τὸ χειρώσασθαι, ἢ χεῖρωσις)· πρβλ. καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἴ τινές που διασταῖεν, πρὸς τούτους ἤδη ἐχώρου» 1.18.3.

ξύνεγγυς· πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μόνον ἐδῶ καὶ παρὰ ταῖς Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς 6.5.17 «ἔλαθε στρατοπεδευσάμενος (sc. Ἀγησίλαος) εἰς τὸν ὄπισθεν κόλπον τῆς Μαντινικῆς, μᾶλα σύνεγγυς καὶ κύκλω ὄρη ἔχοντα.»

τοῦ τε Ῥηγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας τῆς τε Μεσσήνης τῆς Σικελίας· ἡ παρομοία θέσις συνδέσεως μέσφ «τοῦ τε Ῥηγίου τῆς Ἰταλίας... τε Μεσσήνης τῆς Σικελίας» ὑποδηλοῖ σαφῶς τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ἀκρωτηρίου ὡς παραθέσεως κατὰ κύριον λόγον ῥητῶς τοῦ Ῥηγίου — ὑπὸ τὴν μᾶλλον ἰδιάζουσαν σημασίαν τοῦ προκεχωρημένου, προτεταμένου ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἀκταίου μαζικοῦ ὡς ὄλον ὄγκου, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον — ἐννοουμένης πως (καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως) τῆς αὐτῆς λέξεως, ἀκρωτηρίου — τῆς Μεσσήνης· ἐκ τῶν πραγμάτων τόσον τὸ Ῥήγιον ὅσον καὶ ἡ Μεσσήνη εὐρίσκονται ὡς πόλεις ἐναντι ἀλλήλων ἐπὶ δύο προεξέχοντων ἐκτεταμένων γηίνων ὄγκων ἀντιστοίχως τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

τοῖς Ἀθηναίοις [τε] οὐκ ἂν εἶναι· Οἱ Classen καὶ Steup ἔχουσι ἐντελῶς ἀφαιρέσει τὸ «τε» ἐκ τοῦ κειμένου ὡς κατὰ λάθος εἰσχωρήσαν ἐκ τῆς προηγουμένης γραμμῆς, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι φέρεται ὑπάρχον ἐν πλείστοις χειρ. Ὁ Graves διατηρεῖ τοῦτο ὑπὸ ἐπιφύλαξιν, φρονῶν ὅτι παρὰ τὴν ἀφύσικον θέσιν εἶτε ἀκολουθεῖ κατὰ νόημα τὸ «ἐφορμεῖν» καὶ συμπαρατάσσεται μετὰ «τοῦ πορθμοῦ κρατεῖν» εἶτε ὁ Θουκ. προϋτίθετο νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῶν Συρακοσίων ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς προτάσεως καὶ ἠλλαξε τὴν δομὴν αὐτῆς· τὴν πρώτην ὑπὸ διάζευξιν θέσιν ὀρθῶς ἀποκρούουσιν οἱ Classen καὶ Steup, καθ' ὅτι «ἐφορμεῖν καὶ τοῦ πορθμοῦ κρατεῖν» ἔχουσι στενὴν νοηματικὴν συνάφειαν καὶ ἐν «τέ» μεταξὺ αὐτῶν θὰ παρηνώχλει ἐντόνωσ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν λέξεων σχέσιν· παρόμοιον παράλληλον φέρει (ὡς παράδειγμα) ὁ Steup τὸ ἐν τῷ κεφ. 12.3 «ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη ὥστε Ἀθηναίους μὲν ἐκ γῆς [τε] καὶ ταύτης Λακωνικῆς ἀμύνεσθαι ἐκείνους ἐπιπλέοντας», τὸ ὅποιον «τε» ἀκολουθῶν τὸν Classen ἐγκλείουσιν ἀμφοτέρω ἐντὸς ἀγκυλῶν, ἐνῶ οἱ Graves καὶ Jones διατηροῦσι τοῦ-

το· ἡ δευτέρα ἐναλλακτικὴ ἀποψις, ὡς ὑπόθεσις ἀναπόδεικτος, δὲν ἐνέχει ἰδιαιτέραν βαρύτητα.—οὐκ (μῆ, τύπος τοῦ) εἶναι + ἀπαρέμφ. (ἐφορμεῖν... κρατεῖν), ὅπως ἐν τῷ κεφ. 8.5 «ὅπως μὴ ᾗ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτὸν (sc. τὸν λιμένα)», 11.3 «διότι οὐκ ἦν πλείοσι προσσχεῖν» (πλείοσι Classen, Steup Graves, πλέοσι Jones), 'δὲν εἶναι δυνατὸν νά...'

ἔστι δὲ ὁ πορθμὸς... κτέ. εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίσθη· γεωγραφικὴ (περιγραφικὴ) διευκρίνησις κατὰ παρομοίαν τροπὴν πρὸς τὴν τῶν 1.46.4 «ὀρμίζονται εἰς χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος γῆς. ἔστι δὲ λιμὴν, καὶ πόλις ὑπὲρ αὐτοῦ κεῖται... ὦν (sc. τῆς Θεσπρωτίδος καὶ Κεστρίνης) ἐντὸς ἡ ἄκρα ἐνέχει τὸ χειμέριον. οἱ μὲν οὖν Κορίνθιοι...», ib. 50.3 «... προσκομίσαι πρὸς τὰ Σύβοτα, οἱ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν βαρβάρων προσεβεβοηθήκει· ἔστι δὲ τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίδος λιμὴν ἐρῆμος. τοῦτο δὲ ποιήσαντες αὐθις ἀθροισθέντες ἐπέπλεον τοῖς Κερκυραίοις», 3.112.1 «ἀφικνουῦνται ἐπ' Ἰδομενὴν. ἐστὸν δὲ δύο λόφω ἡ Ἰδομενὴ ὑψηλὴ· τοῦτοιν τὸν μὲν μείζω... οἱ προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους... ἐφθασαν προκαταλαβόντες (τὸν δ' ἐλάσσω ἔτυχον οἱ Ἀμπρακιῶται προαναβάντες) καὶ ἠῴλισαντο.»

ἡ μεταξὺ Ῥηγίου θάλασσα καὶ Μεσσήνης· ἐς τὸ μεταξὺ Ῥηγίου καὶ Μεσσήνης ποταμηδὸν ῥέουσα) Schol.· περὶ τῆς θέσεως τῶν λέξεων ὅρα καὶ κεφ. 5.2 ὑπὸ τὸ λῆμμα «τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ Σικελίαν» ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας καὶ ὁμαλωτέρας ἀπὸ ἀπόψεως ῥοῆς τοῦ νοήματος διατυπώσεως, τοῦ προσδιορισμοῦ ἐντὸς τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ, «ἡ μ. Ρ. κ. Μ. θ.», ὁ Θουκ. διὰ λόγους ἐμφάσεως ἢ μᾶλλον ἀκουστικῆς ἢ καὶ διαφοροποιήσεως καταφεύγει εἰς τὴν τμησιν τοῦ ἐκ περισσοτέρων λέξεων ἀποτελουμένου προσδιορισμοῦ ἄλλως πως ἢ τῆς εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἐντάξεως.

βραχύτατον... ἀπέχει, ὅπως ἐν τῷ 3.104.2 «ἀπέχει δὲ ἡ Ῥήνεια τῆς Δήλου οὕτως ὀλίγον ὥστε...»

καὶ ἔστιν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τοῦτο· τοῦτο: —«τὸ μέρος τῆς θαλάσσης» Schol.— τὸ ὑποκειμ. κατ' οὐδέτερον γένος εὐρυτέρας περιεκτικότητος καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν ἀμέσως προηγηθέντα γεωγρ. προσδιορισμὸν· παρομοίως ἔπεται «καὶ ἐσπίπτουσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτό», ἐν ἄλλαις λέξεσι 'τὸ στενόν' = «αὐτό» τῆς γραμμῆς 11, 'εἰς τὰ συγκεκριμένα, τὰ οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ ἐντετοπισμένα χωρικὰ ὕδατα· ἡ θάλασσα ἐδῶ, ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Gomme, σημαίνει 'τὸ νερό, τὸ θαλάσσιον ὕδωρ γενικῶς', κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ δι' ἑδαφικῶν συσχετισμῶν μᾶλλον προσδιωρισμένα πελάγη («τοῦ τε Τυρσηνικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ»)· καὶ ἔστιν· εἶναι ὁ τύπος τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦσιν οἱ πλεῖστοι ἐκδῶται καὶ ὑποστηρίζουσι τὰ συνήθη τῆς γραμματικῆς ἐγχειρίδια, ἀλλὰ χωρὶς ἀποχρῶντος λόγου κατὰ τὸν Classen, ὁ ὁποῖος φρονεῖ καὶ υἰοθετεῖ ὡς ὀρθὸν τονισμόν («καὶ ἔστιν, ἀκολουθῶν τὸν γενικώτερον κανόνα —καὶ μὴ ἀποδεχόμενος τὸ ἐν προκειμένῳ ὡς ἐξαίρεσιν τοῦ —: «τὸ ἐγκλιτικὸν ἀποβάλλει τὸν τόνον του, ὅταν ἡ προηγουμένη εἶναι ὀξύτονος.») Χάρυβδις εἶναι τὸ κατηγ. ἐνῶ

ἡ κληθεῖσα ἀποτελεῖ ἐπιθετ. προσδιορ. (ἐπιθετ. μτχ.)· περὶ τῆς θέσεως τῶν λέξεων καὶ τῆς ἰδιομόρφου χρήσεως πρ. 1.3.4 «οἱ δ' οὖν ὡς ἕκαστοι Ἑλληνες κατὰ πόλεις τε ὅσοι ἀλλήλων ξυνίεσαν καὶ ξύμπαντες ἕσπερον κληθέντες.»

λέγεται· ἀναφέρεται εἰς τὴν μυθικὴν παράδοσιν καὶ ἴσως ἀποδίδεται συγκεκριμένως (πλὴν τῶν ἄλλων) εἰς τὸ 12ον βιβλίον τῆς Ὀδυσσεΐας μ 234 ἐέ. (W. B. Stanford, *The Odyssey of Homer*, 2nd ed., London 1965):

«ἡμεῖς μὲν στενωπὸν ἀνεπλέομεν γοόωντες· ἔνθεν γὰρ Σκύλλη, ἐτέρωθι δὲ δῖα Χάρυβδις / δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ. / ἦ τοι ὅτ' ἐξ-εμέσειε, λέβης ὡς ἐν πυρὶ πολλῶ / πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη... (πρβλ. καὶ ib. 104 ἐέ.) τῶ δ' ὑπὸ δῖα Χάρυβδις ἀναρροίβδει μέλαν ὕδωρ. /... / οὐ γὰρ κεν ρύσαιτό σ' ὑπέκ κακοῦ οὐδ' ἐνοσίχθων. / ἀλλὰ μάλα Σκύλλης σκοπέλω πεπλημένος ὡκα / νῆα παρέξ ἐλάαν, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερον ἐστὶν / ἐξ ἐτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι ἢ ἅμα πάντα.» πρ. ὡσαύτως καὶ παρὰ τῶ ἰδίῳ τῶ Θουκυδίδῃ 2. 102. 5-6 λέγεται δὲ καὶ Ἄλκμεωνι τῶ Ἀμφιάρεω, ὅτε δὴ ἀλάσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρός, τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν... ἦτις ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα μήπω ὑπὸ ἡλίου ἐωρᾶτο μηδὲ γῆ ἦ... ὁ δ' ἀπορῶν, ὡς φασι, μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τοῦ Ἀχελώου... κατοικισθεὶς ἐς τοὺς περὶ Οἰνιάδας τόπους ἐδυνάστευσε...» καὶ 3. 96. 1 «αὐλισάμενος (sc. ὁ Δημοσθένης) τῶ στρατῶ ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Νεμείου τῶ ἱερῶ, ἐν ᾧ Ἡσίοδος ὁ ποιητῆς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτη ἀποθανεῖν, χρησθὲν αὐτῶ ἐν Νεμέᾳ τοῦτο παθεῖν.»

εἰκότως· διὰ τοῦ ἐπιπρ. τούτου ὁ Θουκ. ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀμέσως προηγηθὲν ἀπομυθοποιεῖ ἀφ' ἐνὸς τὸ πρᾶγμα, τοὺς ὑπερβολικοὺς κινδύνους, καὶ ἐξηγεῖ αὐτοὺς κατὰ τὸν φυσικὸν —λογικὸν— τρόπον: «διὰ στενότητα δὲ καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν, τοῦ τε Τυρσηνικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ, ἐσπίπτουσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτὸ» εἶναι οἱ λόγοι ἐκπεφρασμένοι διαφόρως, μετὰ ἐμπροσθέντος αἰτιατικῆς τῆς αἰτίας, διὰ στενότητα, καὶ αἰτιολογικῆς μετοχῆς («καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν... ἐσπίπτουσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτό») αἱ δύο αἰτίαι ἄλλως αἱ ὅποια ἐπιφέρουσι τὸ ἐπακολουθοῦν ἀποτέλεσμα ὥστε ἡ θάλασσα, τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, νὰ εἶναι ροώδες. Ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως ἡ θάλασσα εἶναι ροώδης ἐντὸς τοῦ στενοῦ, ὅπως τὸ θέτει καὶ ὁ Σχολιαστῆς: «ἐς τὸ μεταξὺ τοῦ Ῥηγίου καὶ Μεσσηνίας ποταμηδὸν ρέουσα.» δὲν ἀποτελεῖ πρόσθετον στοιχεῖον αἰτιότητος (ἀφοώδης οὖσα) δικαιολογοῦν τὴν παρουσίαν τοῦ καὶ· δικαίως συνεπῶς κρίνομεν μετὰ τοῦ Classen αὐτό (τὸ καὶ) περιττόν· ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίση ἐπιδιώκει νὰ ἀντιδιαστεῖλῃ τὴν ἐνεστώσαν κατάστασιν τῆς πραγματικότητος — τὴν ἄνευ τοῦ ὑπερβολικοῦ φόβου, συνεπεία τῶν τελειότερων τεχνικῶν μέσων καὶ τῆς συχνοτέρας ἐπαφῆς μετὰ τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, οὐχ ἤττον καὶ τῆς λογικῆς ἐξηγήσεως τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ἐν τῶ παρελθόντι ἐκτιμηθείσης καὶ ἀντιμετωπισθείσης.

ΚΕΦ. 25

ἐν τούτῳ ... τῷ μεταξύ' χρησιμοποιεῖται τοπικῶς, περὶ τοῦ ἐνδιαμέσου χώρου, τοῦ στενοῦ', ὡς οὐσιαστικοῦ προσδιοριζομένου διὰ τοῦ δεικτ. «τούτῳ», ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀνωτέρω μνεία· πρ. ἐν τῷ 3.21.2 (αὐτὸ οὖν μεταξὺ τοῦτο [οἱ ἑκαίδεκα πόδες] — Jones, ἐντὸς δύο κομμάτων Classen Steur— τοῖς φύλαξιν οἰκήματα διανενημένα ἠχοδόμητο», 7.34.2 «ὁ μὲν πεζὸς... ἐπὶ ταῖς προανεχούσαις ἄκραις παρετέτακτο, αἱ δὲ νῆες τὸ μεταξύ' εἶχον ἐμφάρξασαι.»)

ἠναγκάσθησαν ... ναυμαχῆσαι· παρὰ τὸ ἐν τῷ προηγουμένῳ κ. 24.3 «καὶ ναυμαχίας ἀποπειρᾶσθαι ἐβούλαντο» ἀναφερθέν· ἀσφαλῶς ἐννοεῖται ἐν τῇ συγκεκριμένῃ δυσμενεῖ περιστάσει ἐκ τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ τόπου καὶ ἰδίως τοῦ χρόνου — ἔπερ ὑπὸ ἄλλας συνθήκας δὲν θὰ εἶχον πράξει — «ὄψὲ τῆς ἡμέρας», ἐξ αἰτίας ἐνὸς φιλίου πλοίου, τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται κατεδιώκετο, ἐνῶ διέπλει πρὸς τὸν λιμένα τῆς Μεσσήνης, ὑπὸ τῶν ἀττικῶν καὶ Ῥηγίνων νεῶν.

ὄψὲ τῆς ἡμέρας· ὄρα 1.50.5 «ἤδη δὲ ἦν ὄψὲ καὶ ἐπεπαιάνιστο αὐτοῖς ὡς ἐς ἐπίπλουν», ib. 51. 2-3 «ξυνεσκόταζε γὰρ ἤδη, καὶ οἱ Κορίνθιοι ἀποτραπόμενοι τὴν διάλυσιν ἐποίησαντο· οὕτω μὲν ἡ ἀπαγωγὴ ἐγένετο ἀλλήλων, καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελεύτα ἐς νύκτα.»

ἀντεπαναγόμενοι· οἱ Porro καὶ Bekker υἰοθετοῦσι μετὰ καλῶν χειρ. τὸν τύπον «ἀντεπαγόμενοι»· ὅμως ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ «ἐπάγεσθαι» δὲν ἀπαντᾷ ὑπ' αὐτὴν τὴν σημασίαν, ἐνῶ τὸ σύνθηες νόημα τοῦ «ἐγκαταλείπειν τὸν λιμένα καὶ πρὸς τὸ πέλαγος πλεῖν» διατυπῶνται διὰ τοῦ «ἀνάγεσθαι»· ἀντεπι-, ὡς ἐκ προθέσεων σύνθετον προθεματικὸν τοῦ «ἀνάγεσθαι», παρουσιάζεται ἀσύνθηες παρὰ ἄλλοις πλὴν τοῦ Θουκ. συγγραφεῦσι καὶ συνεπάγεται ὅτι προηγουμένως οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεκίνησαν εἰς καταδίωξιν τοῦ διαπλέοντος σκάφους, εἰς ἀντεπίθεσιν τῶν ὁποίων προέβησαν ἐν συνεχείᾳ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν.

ἑκαίδεκα καὶ ... ὀκτώ· οὐδαμῶς εἶναι δηλωτικὸν τῆς συμπάσης δυνάμεως τοῦ ἀττικοῦ καὶ Ῥηγίνου στόλου ἐν τῇ περιοχῇ· ὄρα 3.86.1 «τοῦ δ' αὐτοῦ θέρουσ τελευτῶντος Ἀθηναῖοι εἴκοσι ναῦς ἔστειλαν ἐς Σικελίαν...», ib. 88.1 «καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους καλουμένας.»

«καὶ νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (sc. οἱ Σ. κ οἱ Ξ.) διὰ τάχους ἀπέπλευσαν ὡς ἕκαστοι ἔτυχον ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν ναῦν ἀπολέσαντες» τὸ χωρίον αὐτὸ ἔχει προκαλέσει ἀρκετὴν σύγχυσιν μεταξὺ τῶν ἐκδοτῶν καὶ σχολιαστῶν ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζηται ποικιλοτρόπως· πάντως ὁ λόγος γίγνεται ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Συρ. κ. Ξυμ., οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ «νικηθέντες καὶ οἱ μίαν ναῦν ἀπολέσαντες»· ἐὰν τὸ χωρίον δὲν ἔχη νοθευθῆ διὰ τῆς παρεισδύσεως «ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ» — καὶ κατὰ τὸν Gomme δὲν φαίνεται νὰ ἔχη, παρ' ὅλον

ὅτι τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀπαλείψεως αὐτοῦ ἢ / καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως ὑπάρξεως ἐνὸς χάσματος— ὅπως ἐκλαμβάνουσιν αὐτὸ οἱ v. Herwerden, Stahl καὶ Classen, οἱ ὅποιοι ἐξοβελίζουσιν ὅπωςδήποτε «τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ», ὁ δὲ Steup ἀποφαίνεται παρομοίως περὶ τοῦ ὄλου, τότε ἡ λύσις φαίνεται νὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς τῶν χειρ. καὶ ἡ θέσις μᾶλλον τοῦ Graves τὴν ὁποῖαν φαίνεται νὰ ἀσπάζηται ἐν τῇ ἐκδόσει καὶ ὁ Jones. Φρονοῦμεν ὅτι αὕτη ἐναρμονίζεται πλήρως μεθ' ὅσων ἔχομεν ἤδη ἐκθέσει ὑπὸ τὸ λῆμμα ἐσεβεβλήμεσαν (sc. οἱ Λοκροὶ ἐς τὴν Ῥηγίων γῆν): τὸ ὡς ἕκαστοι προφανῶς ἀναφέρεται ἐν προκειμένῳ εἰς τοὺς Συρ. καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον ξυμ., ἐνῶ τὰ οἰκεία στρατόπεδα εἶναι ὀρθῶς θετειμένον, «τό ἐν τῇ Μεσσήνῃ» ὡς ὄλον καὶ συγκεκριμένως τὸ ἐν Πελωρίδι τῆς Μεσσήνης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον μόνιμον, καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ὁ ἐν τῇ Μεσσήνῃ ναύσταθμος / λιμὴν ἐφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ προσκαιρῶς ἐγκαθιδρυμένον ἐπὶ τῆς ἀπέναντι Ἰταλικῆς ἀκτῆς, ὡσάκις οἱ Λοκροὶ εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν τῶν Ῥηγίων συντονίζοντες τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἐπιχειρήσεις μετὰ τῶν ἀπὸ ξηρᾶς. Αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ θέσις τοῦ Classen¹ τὴν ὁποῖαν ἐγκατέλειπεν καὶ συμπαρατάθη μετὰ τῆς ἀπόψεως τοῦ Stahl (Jahrbb. 1870, S. 327) διὰ τὸν λόγον ὅτι κατὰ τὸ κ 24.1 ῥητῶς ἡ Μεσσήνη χαρακτηρίζεται ὁ ναύσταθμος τῶν Συρακοσίων καὶ Λοκρῶν — καὶ ἡμεῖς παραδεχόμεθα τοῦτο, χωρὶς, ποσῶς νὰ διαβλέπωμεν ὡς ἀσυνέπειαν, ἀντίφασιν ἢ ἄρσιν τῆς θέσεως τὴν λόγῳ ἀποστάσεως καὶ ἐν ὥρᾳ πανικοῦ περιπτώσειν καταφυγῆς ὠρισμένων πλοίων πρὸς τὸ παράκτιον σημεῖον καταυλισμοῦ τῶν οἰκείων χερσαίων δυνάμεων τῶν Λοκρῶν (παρενοχλοῦντων καὶ παρεμποδιζόντων τοὺς Ῥηγίους νὰ συμπράξωσι σθεναρῶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων 4.1.2-3): φυσικῶς τῷ λόγῳ τὸ στρατόπεδον τοῦτο εὐρίσκετο ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τοῦ Ῥηγίου περιοχῇ καὶ ἀπαραιτήτως ἐν τινὶ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ ναυστάθμου τῆς πόλεως τὸν ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρησιμοποιοῦν μετὰ τῶν Ῥηγίων (συμμάχων) ὡς ὀρμητήριον· ὄρα § 11 «... ἀνεχώρησαν (sc. οἱ Ἀθηναῖοι) ἐς τὸ Ῥήγιον», 3.86.5 καταστάντες οὖν (sc. οἱ Ἀθηναῖοι) ἐς τὸ Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων», ib. 88.4 «καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι ... (ἀπὸ τῶν Αἰόλου νήσων) ἀπέπλευσαν ἐς τὸ Ῥήγιον», 115.2 «ἀναχωρήσαντες δὲ (sc. οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τῶν Αἰόλου νήσων) ἐς Ῥήγιον Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου Ἀθηναίων στρατηγὸν καταλαμβάνουσιν ἐπὶ τὰς ναῦς διάδοχον ὧν ὁ Λάχης ἦρχεν.» Μετὰ τὸ πέρας τῆς εἰσβολῆς καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν χερσαίων δυνάμεων τῶν Λοκρῶν εἶναι εὐνόητον ὅτι ἔπαυε νὰ ὑφίσταται οἰαδήποτε βᾶσις ὑποστηρίξεως· συνεπῶς, ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ, «μετὰ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥηγίων» αἴρει τὴν ὑπαρξίν τοῦ στρατοπέδου — καὶ τοῦτο προφανῶς συνεπάγεται καὶ τὸν ἐκ παραλλήλου ἀπόπλου τῶν τυχόν παρὰ τῷ χώρῳ ἐφορμουσῶν (Λοκρῶν) νεῶν— ἐν τῇ § 3, ἔμμεση μνεῖα τοῦ ὁποίου γίγνεται ἐν τῇ § 2· τὸ «διὰ τάχους» καὶ «ὡς ἕκαστοι ἔτυχον» ὑποδηλοῖ τὸ ἄτακτον τῆς φυγῆς μετὰ τὴν ἤτ-

ταν, ἀλλὰ καὶ ἀφήνει νὰ ἐννοηθῆ ὅτι αἱ νῆες τῶν Λοκρῶν πιθανὸν εἶχον προτιμήσει νὰ εὗρωσι καταφύγιον παρὰ τοῖς οἰκείοις, πέραν ἄλλων λόγων βεβαίως διὰ ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων περὶ τῶν περαιτέρω, πρωτίστως ὅμως πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν ὑποστήριξιν ἢν ἠλπίζον ἐκ μέρους τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν.

Αἱ χερσαῖαι δυνάμεις, τὰ στρατόπεδα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, εἶχον λόγους νὰ παρακολουθῶσι τὰς κινήσεις τῶν πλοίων καὶ ἐπιχειμένης ναυμαχίας παρετάσσοντο πλησίον, μετακινούμενοι ἐκάστοτε ἐντὸς ὠρισμένης ἀκτίνος δράσεως, ὥστε νὰ συνδράμωσι παρακωλύοντες τοὺς πολεμίους καὶ προλαμβάνοντες ἀτάκτου φυγῆς, συλλήψεως καὶ ἐξοντώσεως τῶν ἐαυτῶν¹. πρβλ. κ. 8.2 καὶ λαθοῦσαι (sc. αἱ τῶν Πελοπον. νῆες) τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Πύλον· παρῆν δὲ ἤδη καὶ ὁ πεζὸς στρατός), 7.62.4 «καὶ τὸ μῆτε αὐτοὺς ἀνακρούεσθαι μῆτ' ἐκείνους ἐὰν ὠφέλιμον φαίνεται, ἄλλως τε καὶ τῆς γῆς, πλὴν ὅσον ἂν ὁ πεζὸς ἡμῶν ἐπέχη, πολεμίας οὕσης», ib. 52.1 «τῆ δ' ὑστεραία ταῖς τε ναυσὶν ἐκπλεύουσιν οὖσαις ἐξ καὶ ἐβδομήκοντα καὶ τῷ πεζῷ ἅμα πρὸς τὰ τεῖχη ἐχώρου», ib. 36.5 «τὴν γὰρ ἀνάκρουσιν οὐκ ἔσσεσθαι τοῖς Ἀθηναίοις ἐξωθουμένοις ἄλλοσε ἢ ἐς τὴν γῆν, καὶ ταύτην δι' ὀλίγου καὶ ἐς ὀλίγον κατ' αὐτὸ τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν», 34.6 «καὶ δίωξις οὐδεμία ἐγένετο, οὐδ' ἄνδρες οὐδετέρων ἐάλωσαν· οἱ μὲν γὰρ Κορινθιοὶ καὶ Πελοποννήσιοι πρὸς τῇ γῆ ναυμαχοῦντες βραδίως διεσώζοντο», 34.2 «καὶ αὐτοῖς τοῦ χωρίου μνηοειδοῦς ὄντος ἐφ' ᾧ ὤρμου, ὁ μὲν πεζὸς ἐκατέρωθεν προσβεβοηθῆκώς τῶν τε Κορινθίων καὶ τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων ἐπὶ ταῖς προανεχούσαις ἄκραις παρετέτακτο, αἱ δὲ νῆες τὸ μεταξὺ εἶχον ἐμφάρξασθαι» παρομοίως καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις· ἰδιαιτέρως τὰ ῥήματα «παρεῖναι, παραβοηθεῖν, παρατάσσεσθαι, προσβοηθεῖν» εἶναι κοινοὶ τόποι δηλοῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ἐκ τοῦ σύνεργου ὑποστήριξιν ἠθικὴν τε καὶ ὑλικὴν, τῶν χερσαίων δυνάμεων πρὸς τὰς ἐκ παραλλήλου καὶ συντόνως ἐνεργούσας ναυτικὰς δυνάμεις. Εἶναι εὐνόητον ὅτι οἱ ναῦται ἠσθάνοντο ἰδιαιτέραν ἀσφάλειαν παρὰ τῷ οἰκείῳ πεζῷ στρατῷ ὅσον πλησιέστερον οὗτοι παρίσταντο: 4.14.2 «οἱ Λακεδαιμόνιοι... παρεβοήθουν, καὶ ἐπεσβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ζῦν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλκον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν...», § 4 καὶ οἱ Λακ. τὰς κενὰς ναῦς πλὴν τῶν τὸ πρῶτον ληφθεισῶν διέσωσαν.»

διὰ τάχους· συμφώνως τῇ θέσει τοῦ Steup, Rh. Mus. 33, 265 ἐ., πρέπει νὰ ληφθῆ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ νικηθέντες καὶ οὐχὶ μετὰ τοῦ ἀπέπλευσαν, ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ ὅποῖον καὶ παρὰ τῷ «ὡς ἕκαστοι ἔτυχον» ἀπλῶς καὶ μόνον θὰ παρηνώχλει· φέρει δὲ ὡς παράδειγμα πρὸς σύγκρισιν τὸ ἐν 1.63.2: «ἐπειδὴ δὲ

1. Πρβλ. καὶ τὸ ἐν § 3 «ἐυλλεγεῖσαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὤρμου καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν» ὅπερ τρόπον τινὰ ὑποδηλοῖ τὴν διασπορὰν τῶν ἠττηθέντων κατὰ τὸν βορειοανατολικὸν χῶρον τοῦ στενοῦ καὶ τὴν μετὰ ταῦτα πρόσκαιρον συγκέντρωσιν αὐτῶν παρὰ τῷ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἀκταίῳ στρατοπέδῳ καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ παρακομιδὴν εἰς τὴν βᾶσιν, τὸν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ λιμένα καὶ ναύσταθμον.

διὰ τάχους ἢ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγίγνετο καὶ τὰ σημεῖα κατεσπάσθη, πάλιν ἐπανεχώρουν ἐς τὸ τεῖχος καὶ οἱ Μακεδόνες παρὰ τοὺς Ἀθηναίους», καὶ ὡς χωρία παραλλήλου διατάξεως τῶν λέξεων τὰ 2.18.4 «καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν», 4.106.4 «εἰ γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἔω ἂν εἶχεν», 6.79.3 «ἐπεὶ οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς μόνους ἐλθόντες καὶ μάχῃ περιγενόμενοι ἔπραξαν ἃ ἐβούλοντο, ἀπῆλθον δὲ διὰ τάχους», 7.29.2 «καὶ ἀρπαγὴν τινα ἐποιήσαντο διὰ τάχους καὶ ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας ἀφ' ἐσπέρας διέπλευσε τὸν Εὐριπὸν», 8.2.1 «οἱ δ' αὖ τῶν Λακεδαιμονίων ξύμμαχοι ξυμπροθυμηθέντες ἐπὶ πλεόν ἢ πρὶν ἀπαλλάξεσθαι διὰ τάχους πολλῆς ταλαιπωρίας.»

Ἐπι πλεόν ὁ Steup διαβλέπει ἐν τῷ «νικηθέντες διὰ τάχους», ὅπως καὶ ἐν τῷ «ἠναγκάσθησαν ναυμαχήσαι» προηγουμένως, ἕνα ὑπαινιγμὸν εἰρωνείας ἐκ μέρους τοῦ Θουκ., διὰ τοῦ ὁποῖου συχνάκις ἀντιμετωπίζει τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις τῶν ἀντιπάλων τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι 2.7.2 «καὶ Λακεδαιμονίους μὲν πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσας ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοῖς τάκείνων ἐλομένους ναῦς ἐπετάχθη ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων ὡς ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων, καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἐτοιμάζειν, τὰ τε ἄλλα ἡσυχάζοντας καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηὶ ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ», 3.29.1 «οἱ δ' ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶ Πελοποννήσιοι, οὓς ἔδει ἐν τάχει παραγενέσθαι, πλεόντες περὶ τε αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πλοῦν σχολαῖοι κομισθέντες ... πυθθάνονται πρῶτον ὅτι ἢ Μυτιλήνη ἐάλωκεν» ἐντὸς τοῦ ἰδίου πνεύματος κρίνει ἀσφαλῶς ὁ μελετητὴς καὶ τὴν στάσιν τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ κ. 8.5 «προσδεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ζακύνθου τῶν Ἀττικῶν νεῶν βοήθειαν ἐν νῶ εἶχον, ἦν ἄρα μὴ πρότερον ἔλωσι, καὶ τοὺς ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφάρξαι, ὅπως μὴ ἦ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν» — καὶ τὸ εἰς αὐτὸ ἀναφερόμενον 14.4 «καὶ οἱ μὲν οὔτε ἀντανήγοντο οὔτε ἃ διενόθησαν φάρξαι τοὺς ἔσπλους, ἔτυχον ποιήσαντες, ἡσυχάζοντες δ' ἐν τῇ γῆ τὰς τε ναῦς ἐπλήρουν καὶ παρεσκευάζοντο, ἦν ἔσπλη τις, ὡς ἐν τῷ λιμένι ὄντι οὐ σμικρῶ ναυμαχήσοντες.» Ὡς πρὸς τὴν ἀναφορὰν τοῦ (ἐμπροθέτου) ἐπιρρ. προσδιορισμοῦ «διὰ τάχους», ἐὰν συνδέηται μετὰ τῆς μτχ. «νικηθέντες» ἢ τοῦ ῥ. «ἀπέπλευσαν», ὄντως προβληματίζεται τις, καὶ τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον πολλάκις ὁμως ἀκόμη καὶ ἐὰν νοηματικῶς κατὰ μείζονα λόγον προσάπτηται πρὸς τὸν ἕνα (ὄνομ.) τύπον, κατὰ ἕλασσον τουλάχιστον ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου (ῥημ.)· καὶ ἐδῶ ἡ ἐπιρρ. δύναμις τοῦ «διὰ τάχους» πρωτίστως φαίνεται ὅτι ἐπηρεάζει τὸ «νικηθέντες», ἐξικνεῖται δὲ ὡσαύτως ἐν συνεχείᾳ καὶ εἰς τὸ «ἀπέπλευσαν ὡς ἕκαστοι ἔτυχον», ἄνευ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ὁποίας ἢ διατύπωσις δὲν εὐρίσκει ἀποχρῶντα συνειρμὸν.

Ὡς πρὸς τὸν ὑπαινιγμὸν εἰρωνείας θεωροῦμεν ὅτι αὕτη, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν γίγηται οὗτος ἐνσυνειδήτως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἀπορρέει ἐκ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς στάσεως τῶν Λακ. καὶ τῶν καταστάσεων ἐν αἷς ἐμπλέκονται,

ἀνάλογόν τι πρὸς τὸν παραλογισμόν καὶ τὸ κωμικὸν στοιχεῖον ὕπερ θὰ διέβλεπέ τις ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὅποιος δὲν θέλει νὰ ζυμώσῃ, σαράντα ἡμέρας κοσκινίζει· καὶ τοῦτο ὡς πραγματικὸν καὶ ψυχολογικῶς φυσικόν τι. Ἴσως ἡ ἀντιπαράθεσις αὐτὴ θὰ πρέπη νὰ ἐκτιμηθῇ εὐρύτερον καὶ οὐχὶ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰς κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρήσεις τῶν νοοτροπία, χαρακτηῖρι καὶ ἐν γένει πολιτικο-κοινωνικαῖς ἀρχαῖς διαφόρως τῶν Ἀθηναίων βιοτευνόντων καὶ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ἐνεργούντων.

μίαν ναῦν ἀπολέσαντες· οἱ Ἀθηναῖοι δηλονότι» Schol..

καὶ νύξ ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ· «ἤγουν γενομένη γὰρ νύξ ἐπέσχε τὸ ἔργον» Schol.· ὅρα σχετικῶς ἀνωτέρω ἀδὲ τῆς ἡμέρας».

ἐπιγίγνεσθαι περὶ νυκτός, πρ. 3.112.1 «νυκτός ἐπιγενομένης ... ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν προκαταλαβόντες», 4.48.3 «ἐπεγένετο γὰρ νύξ τῷ παθήματι», 125.1 νυκτός τε ἐπιγενομένης..., εὐθύς φοβηθέντες, ... καταστάντες ἐς αἰφνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου», 7.87.1 «καὶ αἱ νύκτες ἐπιγιγνόμεναι τοῦναντίον μετοπωριναὶ καὶ ψυχραὶ τῇ μεταβολῇ ἐς ἀσθένειαν ἐνεωτέριζον.» («ἐπιγίγνεσθαι» + δοτ..

ἔργον· ἐπιχειρήσεις, μάχη, ἐπίπονος ἐνασχόλησις, ἐπιδιώξις συγκεκριμένου σχεδίου καὶ στόχου, ὅπως 4.34.3 «τὸ τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν τοῖς Λακεδαιμονίοις καθίστατο», 5.67.2 «δεξιὸν μὲν κέρας Μαντινεῖς εἶχον, ὅτι ἐν τῇ ἐκείνων τὸ ἔργον ἐγίγνετο.»

οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥηγίνων καθ' ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ λόγος περὶ συντετονισμένης εὐρείας κλίμακος ἐπιχειρήσεως ἀπὸ ξηραῶς καὶ θαλάσσης· πρβλ. καὶ κ. 1.4 «δηώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρου.» — *Εἰσβολαὶ στρατευμάτων γενικῶς ἐλλείψει ἐπιτηδείων ἐγίγνοντο βραχυχρόνιοι, ἰδιαιτέρως ὁπότεν δὲν ὑπῆρχον πλησιόχωροι σύμμαχοι πρὸς κάλυψιν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν καὶ ὑποστήριξιν οὐσιαστικὴν καὶ ψυχολογικὴν* (βλ. 4.6 «ἅμα δὲ πρῶ ἐσβαλόντες καὶ τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος ἐσπάνιζον τροφῆς τοῖς πολλοῖς... πολλαχόθεν ξυνέβη ἀναχωρῆσαι τε θᾶσον αὐτοὺς καὶ βραχυτάτην γενέσθαι τὴν ἐσβολὴν ταύτην.» — κ. 24.4 «εἰ γὰρ κρατήσκειαν τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἤλπιζον πεζῇ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμοῦντες ῥαδίως χειρώσασθαι¹».

τὴν Πελωρίδα «Πελωρίς ἀκρωτήριον Σικελίας τὸ βορειότατον» Schol.· *τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης*· μετὰ τοῦ ἄρθρου ὅπως 1.30.3 «περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος», 3.93.1 «διάπλους πρὸς τὸ Κήναιον τῆς Εὐβοίας».

τῆς Μεσσήνης, δηλ. τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς καὶ οὐχὶ τοῦ ναυστάθμου ἢ λιμένος τῆς Μ.

1. προτιμητέον — «χειρώσασθαι» (μετὰ τοῦ Classen)· ὅρα καὶ ἀλλαγῶν τῶν σχολίων — «χειρώσσεσθαι» Jones.

αἱ τῶν Συρ. κ. ξυμμ. νῆες ὄρμονν καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν. "Ὅπως ἔχει ἤδη ἀναφερθῆ, τὰ στρατεύματα ἦσαν πολλάκις παρατεταγμένα παρὰ τῆ ἀκτῆ πρὸς ἠθικὴν ἀλλὰ καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐν δεδομένη στιγμή ὑποστήριζιν· καὶ τοῦτο ἐντὸς τῆς συνήθους πολεμικῆς τακτικῆς· ὅρα σχετικῶς καὶ ἐνδεικτικῶς καὶ τὸ ῥ. παραβοηθεῖν (καὶ τὰ τοιαῦτα), κ. 14.2 «οἱ Λακ... παρεβοήθουν καὶ ἐπεσβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ξὺν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλλον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν», 1.47.2-3 «ἐπὶ τῆ Λευκίμμη αὐτοῖς τῷ ἀκρωτηρίῳ ὁ πεζὸς ἦν καὶ Ζακυνθίων χίλιοι ὀπλιῖται βεβοηθηκότες· ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Κορινθίοις ἐν τῇ ἡπίερῳ πολλοὶ τῶν βαρβάρων παραβεβοηθηκότες», 2.90.3 ἄκων καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας ἔπλει παρὰ τὴν γῆν (sc. ὁ Φορμίων)· καὶ ὁ πεζὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει», 7.37.3 «ἄλλοι δὲ τὰς ναῦς ἐπλήρουν καὶ ἅμα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν παρεβοήθουν», ib. 70. 1 «καὶ ὁ πεζὸς ἅμα αὐτοῖς παρεβοήθει ἥπερ καὶ αἱ νῆες κατίσχοιεν», 2.90.6 «παραβοηθήσαντες... ἀφείλοντο ἐλκομένας ἤδη (sc. τὰς ναῦς).»

ὄρῶντες τὰς ναῦς κενὰς (ἄνευ τοῦ «οὔσας»), ὅπως ἐν τῷ κ. 24.3 «ὄρῶντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς, ταῖς δὲ πλείους... τὴν νῆσον πολιορκεῖσθαι.»

χειρὶ σιδηρᾷ ἐπιβληθείσῃ· «δηλονότι ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐπιβληθείσῃ Ἀττικῇ νηϊ» Schol., ὅρα σχετικῶς 7.62.3 «ἠῦρηται δ' ἡμῖν... καὶ πρὸς τὰς τῶν ἐπωτίδων αὐτοῖς παχύτητας, ... χειρῶν σιδηρῶν ἐπιβολαί, αἱ σχήσουσι τὴν πάλιν ἀνάκρουσιν τῆς προσπεσοῦσης νεώς», ib. 65.1-2 «προηγγέλθη δ' αὐτοῖς (sc. τοῖς Ἀθηναίοις) καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῶν σιδηρῶν χειρῶν ... τὰς γὰρ πρῶρας καὶ τῆς νεώς ἄνω ἐπὶ πολὺ κατεβύρσωσαν, ὅπως ἂν ἀπολισθάνοι καὶ μὴ ἔχοι ἀντιλαβῆν ἢ χεῖρ ἐπιβαλλομένη.»

μίαν ναῦν αὐτοὶ ἀπώλεσαν· «μίαν οὖν ἀπώλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι» Schol.· ἡ ἀνάγνωσις «αὐτοῖς ἀπώλεσαν» ὄλων τῶν καλυτέρων χειρ., ἐκτὸς τοῦ Laur. (C) καὶ τοῦ Schol. ὀρθῶς ἔχει ἀπορριφθῆ ὑπὸ τοῦ Porro, Classen καὶ τῶν ἄλλων· πανταχοῦ τῆς ξυγγραφῆς τοῦ Θουκ. ἀπαντᾷ ἡ ἔκφρασις «ναῦς ἀπολλύναι» —Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι τὸ ὑποκ. τῶν ὀνοματικῶν τύπων (μτχ.) καὶ τῶν ῥηματικῶν, καὶ αὐτοὶ (οἱ Ἀθηναῖοι), ἐκ παραλλήλου καὶ ἀπ' ἐναντίας πρὸς τὸ ὀλίγον ἀνωτέρω «οἱ Συρ. κ. οἱ ξυμμ. ... μίαν ναῦν ἀπολέσαντες», ἐμφατικῶς τονίζεται ὅτι, παρὰ τὸ «προσπλεύσαντες» καὶ συνεπῶς ἐπιτεθέντες, ὑπέστησαν τὴν ἀπώλειαν— πρβλ. 4.75.2 «ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὀρμίσας (sc. Λάμαχος) ἐς τὸν Κάλητα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς ναῦς ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ ρεύματος», 7.75.2 «τὰς τε ναῦς ἀπολωλεκότες πάσας ἀπεχώρουν», 8.10.3 «καὶ μίαν μὲν ναῦν ἀπολλύασι μετέωρον οἱ Πελοποννήσιοι», 42.4 «ἐς φυγὴν καταστάντες ἐξ μὲν ναῦς ἀπολλύασι», 96.2 «ἐν ᾗ (sc. ξυμφορᾷ) ναῦς τε καὶ τὸ μέγιστον Εὐβοίαν ἀπωλωλέκεσαν», 106.3 «αὐτοὶ δὲ πέντε καὶ δέκα ναῦς ἀπολλύασιν.»

τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων· ὡς ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τῆς νεῶς ἄλλως κενῆς, ἀφ' ἧς οἱ ἄνδρες εἶχον ἀπομακρυνθῆ καλυβῶντες· κολυμβᾶν = «ἐκνεῖν»· πρ. 2.90.5 «ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν.» Πρβλ. κ. 26.7 «ἐσένεον δὲ καὶ κατὰ τὸν λιμένα κολυμβηταὶ ὑφύδροι...»

παραπλεόντων ἀπὸ κάλω· «τῷ λεγομένῳ παρόλκω· οἱ γὰρ παρὰ γῆν αὐτὴν πλέοντες οὐ δύναται ἐρέττειν» Scol.· ἔπλεον παρὰ τῇ ἀκτῇ ἐλκόμενοι διὰ σχοινίου, ἵνα μὴ ἐκθέσωσιν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις, καὶ κυρίως διότι ὑπὸ τὴν κάλυψιν καὶ ὑποστήριξιν χειρῶν δυνάμεων (ὅπερ καὶ «παραβοηθεῖν» συνεπάγεται) ἀπεθάρρυνον τὸν ἀντίπαλον νὰ ἐπιτεθῆ.

προσβαλόντες· «τοῖς Συρακοσίοις δηλονότι» Schol..

ἀποσιμωσάντων· «ὑποχωρησάντων καὶ μετεωρισάντων τὰς ναῦς, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος δυνηθῶσι μετὰ μείζονος ὀρμῆς ἐμβάλλειν τοῖς Ἀθηναίοις. / μετεωρισάντων ἤγουν πρῦμαν ἀντιστρέψάντων. Παράγεται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐπικυπτόντων καὶ τὴν πυγὴν δεικνυδόντων γυμνῆν· κακεῖνοι γὰρ δίκην πυγῆς τὰς πρῦμας πρὸς Ἀθηναίους ἀνέστρεψαν», ἔν' εἶεν ἔτοιμοι πλεῖν πρὸς τὸ πέλαγος· ἀποσημωσάντων (συνεχίζει ὁ Σχολιαστής, προφανῶς φέρων ὁμόηχον τύπον λέξεως ἐκ διαφόρου ἐτύμου ἀπὸ + σημῶ¹, σῆμα, σημείον, ὃς ὅμως οὐδαμοῦ μαρτυρεῖται ἐκτὸς τῶν ἀποσημαίνω, ἀποσημειόομαι, ὁπότε ὀρθῶς θὰ εἶχε τεθῆ ἀποσημηνάντων, ἀποσημειωσάντων¹): «τὰ σημεία τῆς ξυμμαχίας ἀραμένων καὶ ἀναδειξάντων» Schol. — ἡ τελευταία ἐξηγ. παρατήρησις εἶναι προφανῶς ἄσχετος. Σαφῶς ἡ ὀρθὴ κατανόησις τῆς λέξεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ ἀπὸ τῆς ἀμέσου συσχετίσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐπιθ. σιμός (Etym. Magnum-«καὶ» γὰρ τοῦ σιμοῦ ἢ ῥίς δοκεῖ τὸν τύπον τοῦ σίγμα μιμεῖσθαι») = κοίλος (ὡς ἀντίθετον τοῦ κυρτός), lat. concavus· εἶτα καὶ κυρτός, convexus, ὁπότε (σιμός) γενικῶς (σημαίνει:) ὁ ἔχων ἀπόκλινιν ἀπὸ τῆς εὐθείας κατευθύνσεως καὶ κυρίως πρὸς τὰ ἄνω ἢ ἔξω, ταυτόσημον πρὸς τὸ ἄναντες, τόσοσιν περὶ τῆς ῥίνος καὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἢ καὶ ὀργάνων (ἔρα καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. β 194α «ῥίς σιμήν», «σιμότης», ὅσον καὶ κυρίως τοπικῶς Ξεν. Ἑλλην. 4.3.23 «... ἔπισθεν μὲν οὐκέτι ἐπηκολούθουν ἐκ δὲ τῶν ὑπερδεξιῶν ἔβαλλον (sc. οἱ Λοκροῖ) οἱ δ' (sc. Λακεδαιμόνιοι) ἐπεχείρησαν μὲν καὶ πρὸς τὸ σιμὸν διώκειν», ὁπότε «πρὸς τὸ σιμὸν διώκειν» = acclive, 'πρὸς τὸ ἀνωφερές, τὸ ἄναντες, τὸ πρόσαντες', ἢ ἄλλως ἀναφέρεσθαι ὡς ἀντίθετον τοῦ καταφέρεσθαι — ἀνάγεσθαι τοῦ κατάγεσθαι—, ἐν ἣ περιπτώσει εἴτε ἐπὶ ξηρᾶς 'κατ' ἀνωφέρειαν' εἴτε ἐπὶ θαλάσσης 'πρὸς τὸ πέλαγος, τὸν ὀρίζοντα, τὰ ἀνοικτὰ', ἢ ἀπαίροντες, ἄπαρσις ὡς ἀντίθετα τῶν καταίροντες, κάταρσις·

κατ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα μᾶλλον πρέπει νὰ ἐκλάβῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ Etym. Magnum (ἀποσιμοῦν) ἀποστρέφειν ἢ ἀποτρέχειν πρὸς τὸ σι-

1. Τὸ εἰ τοῦ ἀποσημειωσάντων πρέπει νὰ ἔχη ἐκπέσει [«σημείω» = σημαίνω· ἐνῶ «ἀποσημειόομαι» εἶναι ἐν χρῆσει, τὸ ἐνεργητ. «ἀποσημείω» εἶναι ἀμαρτύρητον].

μόν — σιμόν, πρόσαντες», 'άνωφερές', lat. acclivum, καὶ τοῦ Σοῦίδα τοῦ Γραμματικοῦ (Bekker, Anecd. 1.p.434) καὶ Εὐσταθίου περὶ Ξ 35 «ἀποσιμῶσαι παρὰ Θουκυδίδη» ὡς «μετεωρίσαι τὰς ναῦς».

Ἐπ' αὐτὸ τὸ νόημα προφανῶς χρησιμοποιεῖται ὡς τεχνικὸς ὄρος χειρισμοῦ ἢ στρατηγικῆς τακτικῆς κατὰ τὴν ναυτικὴν ἐπίθεσιν παρὰ τοῖς Ἄππιανου Ῥωμαϊκοῖς Ἐμφυλίοις — (Bellorum Civilium) 4.71 «τοῦ δὲ Κασσίου πλήθει νεῶν τὰς πολεμίας περιλαβόντος, οἱ μὲν Ῥόδιοι περιπλεῖν ἔτι καὶ διεκπλεῖν οὐκ ἐδύναντο, ἐμβάλλουσι δ' αὐτοῖς μόνον ἐκ τοῦ μετώπου καὶ ἀναχωροῦσιν ἢ μὲν ἐμπειρία διέφθαρτο ὑπὸ τῆς στενοχωρίας κεκυκλευμένοις, αἱ δὲ ἐμβολαὶ καὶ ἀποσιμῶσεις ἐς βαρυτέρας τὰς Ῥωμαίων ναῦς ἀσθενεῖς ἐγίγνοντο, Ῥωμαίοις δ' ἦσαν ἐς κουφοτέρας εὐτονου», καὶ Γαληνοῦ (εἰς τὸ Ἱπποκράτους περὶ ἀγμῶν ὑπόμνημα α) 18.2 p. Kühn 347«... ἐπειδὴ τῆς χειρὸς ἀποτεινομένης ἐμβαίνει τοῦ βραχίονος ἢ κεφαλῆ, τῇ κοιλότητι τοῦ τῆς ὠμοπλάτης ἀχένος οὐκ ἐμβεβηκυῖα, πρότερον ὁπότε καθεῖτο... ὁμιλεῖ δὲ ὁ βραχίον τῷ κοίλῳ τῆς ὠμοπλάτης πλαγίως, ὁπότε παρὰ τὰς πλευράς ἢ παρατεταμένη ἢ χεῖρ. Ἔνιοι ἐκ μεταφορᾶς οὕτως εἰρησθαι φασιν ἀπὸ τῆς ἐμβολῆς τῶν νηῶν, ἃς ποιοῦνται καταδῦσαι βουλόμενοι τὰς ἐναντίας. ὅταν γὰρ ἀποσιμῶσαντες τὴν πρῶραν ἐπιτηδεῖαν ἐργάσωνται πρὸς τὸ σφοδρῶς ἐβραγεῖσαν ἐφ' ἑτέραν¹ εἰ καὶ μάλιστα κατὰ τὸ πλάγιον ὄλην αὐτὴν διαλῦσαι τε καὶ καταδῦσαι, παρεσκευάσθαι φασὶν ὡς εἰς ἐμβολὴν τηνικαῦτα. καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς δὲ τὰ προτεινόμενα τοῦ σώματος ὡς εἰς ἐμβολὴν παρεσκευάσθαι λέγεται, καθότι καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἐδήλωσεν εἰπῶν·

«χωρεῖ ἔπι γραμμὴν λορδὸς ὡς εἰς ἐμβολὴν.»

Σιμός, ἀποσιμῶ, ἀποσιμῶμαι, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς περὶ κύκλον, ἐκ παρεκκλίσεως ἀπὸ τῆς εὐθείας κατευθύνσεως καὶ πορείας, στροφῆς, περιστροφῆς ἢ ἀναστροφῆς, καταντᾶ νὰ σημαίνει γενικώτερον τὸν δι' ἐπιτηδεῖου χειρισμοῦ αἰφνίδιον κυκλικὸν ἐλιγμὸν πρὸς κατὰ λοξὴν ἢ ὀρθὴν γωνίαν ἐπίπλου κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου.

Οὕτω, μετὰ τῆς ἐκ κεκτημένης ταχύτητος ὀρμῆς, ἐπιτυγχάνεται ἀποτελεσματικώτερος ἢ ἐκ τοῦ μετώπου, «ἀντιπρόφως», ἐμβολισμὸς ἢ ἀπόληψις / συντριβὴ καὶ καταποντισμὸς ἢ ἀποκοπὴ τμήματος ἢ καὶ ἐγκλωβισμὸς τοῦ συνόλου /, ἐν εἴδει ῥήγματος τοῦ ἐκ λοξῆς φάλαγγος σφηνὸς παρὰ τῷ πεζῷ. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ὅτι, πέραν τῆς ναυτικῆς πείρας καὶ ἐπιδεξιότητος, πρωταρχικῆς σημασίας παράγων ἀποβαίνει ἢ θωράκισις τοῦ σκάφους καὶ αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχοῦς ἐμβολῆς ἢ ἀποκρούσεως αὐτῆς τεχνικαὶ προδιαγραφαὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον ὕλικόν: ἐμβολον, ἐπωτίδες, ἀνηρίδες καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα κατέστησαν τοὺς Κορινθίους τὸ πρῶτον καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς Συρακοσίους τολμηροὺς καὶ ἀποτελεσματικούς εἰς τοὺς «πρῶραθεν» ἐμβολι-

1. Προφανῶς τὸ νόημα ἐδῶ εἶναι ἕζυντεμόντες ἐς ἔλασσον στεριφωτέρας ἐποίησαν» ὅρα ὀλίγον κατωτέρω.

σμούς καὶ ἱκανούς πρὸς τὸ ματαιοῦν καὶ ἀποτρέπειν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῷ κλει-
στῷ καὶ περιορισμένῳ χώρῳ καὶ μετὰ τῶν ἑαυτῶν ἐντονωτέρων νεῶν τὰς τῶν
ἐναντίων ἀποσιμῶσαι¹. Πολὺ κατατοπιστικὸν ἐν προκειμένῳ τυγχάνει τὸ ἐν
7.36.2 τοῦ Θουκ. «καὶ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν ζυντεμόντες ἐς ἔλασσον στεριφω-
τέρας ἐποίησαν» — ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ σημασίᾳ ἐμπιπτούσῃ τῇ γενικωτέρᾳ
τοῦ «ἀποσιμῶσαι» — «καὶ τὰς ἐπωτίδας ἐπέθεσαν ταῖς πρῶραις παχείας, καὶ
ἀντερίδας² ἀπ' αὐτῶν ὑπέτειναν πρὸς τοὺς τοίχους ὡς ἐπὶ ἐξήχησις ἐντός τε καὶ
ἐξώθεν· ὥπερ τρόπῳ καὶ οἱ Κορίνθιοι πρὸς τὰς ἐν τῇ Ναυπάκτῳ ναῦς ἐπισκευα-
σάμενοι πρῶραθεν ἐναυμάχουν.» Ἴσως ἓνα παρόμοιον χειρισμὸν, πολὺ πιθανὸν
ἀνευ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ τεχνικοῦ ὅρου, ἔχομεν παρὰ τῷ ἰδίῳ τῷ Θουκ.
2.90.4-5 «κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παραπλέοντες (sc. οἱ Πελοποννήσιοι) καὶ ἤδη
ὄντας ἐντός τοῦ κόλπου τε καὶ πρὸς τῇ γῆ, ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα, ἀπὸ σημείου
ἐνὸς ἄφνω ἐπιστρέψαντες τὰς ναῦς μετωπηδὸν ἔπλεον³, ὡς εἶχε τάχους ἕκαστος,
ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἠλπίζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι³, τῶν δὲ ἕνδεκα
μὲν τινες αἵπερ ἠγοῦντο ὑπεκφεύγουσι τὸ κέρασ τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν
ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· τὰς δ' ἄλλας ἐπικαταλαβόντες ἐξέωσάν τε πρὸς
τὴν γῆν ὑποφευγούσας καὶ διέφθειραν, ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν
ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν.»

προεμβάλοντων· «τῶν Συρακοσίων πρὸ τῶν Ἀθηναίων δηλονότι ἐμβαλόν-
των» Schol..

ἀπολλύουσι· εἶναι ὁ τύπος τὸν ὁποῖον ἔχουσι ἐδῶ καὶ παρὰ τῷ 7.51.2
(κατὰ τοὺς Classen καὶ Steup — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Jones ἀπολλύασι) «οὐ-
σης δὲ στενῆς τῆς ἐσόδου οἱ Ἀθηναῖοι ἔππουσ τε ἐβδομήκοντα ἀπολλύουσι καὶ
τῶν ὀπλιτῶν οὐ πολλούς» σχεδὸν ὅλα τὰ χειρ., ἐνῷ παρὰ τῷ 8.10.3 τὰ πλεῖστα
προσφέρουσι «καὶ μίαν μὲν ναῦν ἀπολλύασι μετέωρον οἱ Πελοποννήσιοι.» ἀμ-
φότεροι οἱ τύποι φέρονται ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πρώτοις ἀττικοῖς συγγραφεῦ-
σιν. Παραλλήλως εὐρίσκομεν τὸν ἀρχαικώτερον τύπον ὤμνουσ παρὰ τῷ 5.19.2
«ὤμνουσ δὲ οἶδε καὶ ἐσπένδοντο», ib. 23.4 καὶ 24.1 «ὀμοῦνται δὲ ταῦτα οἵπερ
καὶ τὰς ἄλλας σπονδάς ὤμνουσ ἑκατέρωσ» καὶ «τὸν δὲ ὄρκον ὤμνουσ Λακεδαι-
μονίων μὲν οἶδε...»

τῇ ναυμαχίᾳ· τῇ ἐπὶ τῆς § 4 — οὐχὶ 1, ὁπότε ἡ ἤττα τῶν Συρακοσίων εἶναι
ἀναμφισβήτητος—.

1. Σημ. σιμότης -ητος, σίμωσις, ἀποσίμωσις -εως (ῆ), σίμωμα -ατος (τό), σιμῶω.
Πρ. 7.40.5 «καὶ ταῖς ναυσὶν ἀντιπρῶροις χρώμενοι (sc. οἱ Συρακοῖσιοι) ... τῶν ἐμβόλων τῇ
παρασκευῇ ἀνερρήγυσαν τὰς τῶν Ἀθηναίων ναῦς ἐπὶ πολὺ τῆς παρεξείρεσιαις.»
2. ἀντηρίς, -ίδος, (ῆ)· Θουκ. ἀντερὶς (: -ηρίδ- = ἐρίδ-, ασθενῆς τύπος τοῦ θέμ. τοῦ
ἐρείδω· πρ. (ἔρις)· ἔρεισμα, ὑποστηρίξουσα, ὑποβαστάζουσα δοκός, ὑποκ. ἀντηρίδιον, (τό).
3. τουτέστιν «ἀποσιμῶσαντες τὰς ναῦς ἔπλεον ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους.»

τοιουτοτρόπῳ γενομένη· ἀναφέρεται ἐξ ἴσου εἰς τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸν παράπλου· πρβλ. 3.61.1 («καὶ μὴ ἐπὶ ἡμᾶς τραπόμενοι κατηγορίαν ἐποιήσαντο καὶ περὶ αὐτῶν... πολλὴν τὴν ἀπολογίαν καὶ ἔπαινον.»)

οὐκ ἔλασσαν ἔχοντες· πρ. 1.105.5 «καὶ μάχης γενομένης ἰσορρόπου πρὸς Κορινθίους διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐνόμισαν αὐτοὶ ἐκάτεροι οὐκ ἔλασσαν ἔχειν ἐν τῷ ἔργῳ» («ἔλασσαν ἔχειν = «μεῖον ἔχειν», 'μειονεκτεῖν', ἀντιθ. «πλέον ἔχειν» = 'πλεονεκτεῖν'.

παρεκομίσθησαν, ὅπως τὸ θέτει ὁ Classen, ἔρχεται ὡς ἡ εὐτυχῆς ἔκβασις τοῦ παραπλεῖν.

ἀγγελθείσης· ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύνταξιν ὅρα καὶ 3.16.2 «ὡς αὐτοῖς καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα οὐ παρήσαν καὶ ἠγγέλονται καὶ αἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων τὴν περιοικίδα αὐτῶν πιρθοῦσαι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου.»

προδίδοσθαι· κατ' ἐνεστῶτα χρόνον ἀπαρέμφ., ἄλλως θεωρούμενον ὡς ἐν ἰσχύϊ παρατατικός· πρ. κ. 7 («προδιδόμενην κατέλαβεν», μτχ. ἀντι παρατατικοῦ· 'ὅτι ἐπεχειρεῖτο, διηνηγεῖτο μία ἐκ προδοσίας προσάρτησις, συμπαράταξις ἢ προσχώρησις τῆς Καμαρίνης πρὸς τοὺς (συνένωσις μετὰ τῶν) Συρακοσίους.' Ἡ Καμαρίνα ἦτο ἀποικία τῶν Συρακοσίων ἀρχικῶς, ἡ ὁποία ὅμως κατόπιν προστριβῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν, κατωκίσθη τὸ δεύτερον ὑπὸ Ἰπποκράτους τοῦ τυράννου τῆς Γέλας, καὶ αὐτὸ Γέλωνος ἀνάστατος γενομένη τὸ τρίτον κατωκίσθη ὑπὸ Γελῶν) (6.5.3).

κατὰ γῆν καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα· ὅρα 4.8.3 «ὡς τῷ τειχίσματι προσβαλοῦντες κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν», ib. 9.1 («προσβάλλειν ναυσὶ τε ἅμα καὶ πεζῶ»), καὶ σχετικῶς ὡσαύτως ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ § 3 («ἐπὶ δὲ τὴν Πελορίδα τῆς Μεσσηνίας ξυλληγεῖσαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὄρμου καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν.»)

Νάξον τὴν Χαλκιδικὴν· ἀποικίαν τῶν Χαλκιδῶν ἐξ Εὐβοίας καὶ πρώτην Ἑλληνικὴν ἐγκατάστασιν ἐν Σικελίᾳ (6.3.1) («Ἑλλήνων δὲ πρῶτοι Χαλκιδεῖς ἐξ Εὐβοίας πλεύσαντες μετὰ Θουκλέους οἰκιστοῦ Νάξον ὤκισαν») ἐξ αὐτῆς ὕστερον ὤκισθησαν Λεοντῖνοι καὶ Κατάνη.

τειχῆρεις ποιήσαντες· «ἐντὸς τῶν τειχῶν ἀποκλείσαντες» Schol., πρ. 2. 101.1 «ἐς τε τοὺς Χαλκιδεάς καὶ Βοττιαίους μέρος τι τοῦ στρατοῦ πέμπει, καὶ τειχῆρεις ποιήσας (sc. Σιτάλκης) ἐδήουν τὴν γῆν.»

περιπλεύσαντες· ἢ προθ. ὑπαινίσσεται περὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἢ προεξεχούσης ἀκρας καὶ περὶ ταύτην (ἢ περὶ ταύτης) — ἡ ὁποία κεῖται νοτίως τῆς Νάξου καὶ Ταυρομενίου — πλεύσαντες, ὅπου ῥέει ὁ Ἀκασίνης ποταμός· διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν Ἀκασίνην ποταμὸν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἀφ' ἐνὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸ «περιπλεύσαντες», ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ ῥήμ., καὶ ἀφ' ἑτέρου μετὰ τοῦ «τὴν γῆν ἐδήουν»· πρ. 3.7.3 («καὶ ταῖς ναυσὶ κατὰ τὸν Ἀχελῶν ἐπλευσε (sc. Ἀσώπιος ὁ Φορμίωνος) καὶ ὁ κατὰ γῆν στρατὸς ἐδήουν τὴν χώραν»),

‘τὴν ξηρὰν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς, ἣ ἐκλαμβανομένην ὡς, τὴν προέκτασιν τῆς (ὑπὸ τὸ ὕδωρ) ὑφαλοκρηπίδος’, 4.3.1 «ἐγένοντο πλέοντες κατὰ τὴν Λακωνικὴν» (κατ’ ἀντίστροφον θεώρησιν) διὰ τὸ «πλέοντες», ‘εἰς τὰ χωρικά ὕδατα, εἰς τὸ στόμιον, τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα’. ‘Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο θεωρητέον καὶ τὸ τοῦ κ. 14.1 «καθ’ ἐκάτερον τὸν ἔσπλον ὠρμησαν ἐπ’ αὐτούς.»

Ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν λέξεων ὅρα καὶ κ. 43.3.5 «ἤλιπζον γὰρ αὐτούς ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην πειράσειν.»

τῷ δὲ πεζῷ πρὸς τὴν πόλιν ἐσέβαλλον· «τὴν Νάξον» Schol. ἀνέμενέ τις «ἐς τὴν πόλιν (ἐσβάλλειν)» ὅπως παρὰ τῷ 2.100.3 «ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχὴν» ὡς καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις χωρίοις· ἐνδεικτικῶς 1.58.1 «ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν», ib. 114.2 «τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσίνα καὶ Θριῶζε ἐσβαλόντες ἐδήωσαν», 2.31.1 «ἐσέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα», 6.105.1 «ἐς τὸ Ἄργος ἐσέβαλον ... καὶ τῆς γῆς τὴν πολλὴν ἐδήωσαν», ib. 3 «ἐσβαλόντες ἐς τὴν Φλειασίαν τῆς τε γῆς αὐτῶν ἔτεμον καὶ ἀπέκτεινάν τινας» ἢ «πρὸς τὴν πόλιν — ἢ καὶ ἀπλῆ δοτ. τῇ πόλει— προσβάλλειν» Θουκ. 1.49.3 «ἐπειδὴ προσβάλλοιεν ἀλλήλοις, οὐ ῥαδίως ἀπελύοντο», 4.125.3 εἴ πη προσβάλλοιεν αὐτοῖς», 7.6.3 «προσβαλόντες οἱ ἵππεῖς ἐν τῇ μάχῃ τῷ εὐωνύμῳ κέρα τῶν Ἀθηναίων», 2.19.1 «προσβαλόντες τῇ Οἰνῳ καὶ πᾶσαν ἰδέαν πειράσαντες οὐκ ἐδύναντο ἐλεῖν», ib. 25 «ἀποβάντες τῷ τείχει προσέβαλον ὄντι ἀσθνεῖν», 3.90.3 «καὶ τῷ ἐρύσματι προσβαλόντες», 4.8.4 «παρεσκευάζοντο ὡς τῷ τειχίσματι προσβαλοῦντες κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.»

Διὰ τοὺς λόγους τούτους οἱ Porro καὶ Stahl καὶ μετ’ αὐτοὺς οἱ Classen καὶ Steup ὀρθῶς υἰοθετοῦσι τὸ προσβάλλειν ἀντὶ τοῦ ἐσβάλλειν — τὸ ὁποῖον (ἐσβάλλειν) ὁ Jones καὶ ὁ Graves διατηροῦσιν. Ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ τῶν χειρ. «ἐσβάλλειν» ἀντὶ τοῦ «προσβάλλειν» ἀπαντᾷ ἐπίσης παρὰ τῷ 2.79.6 «οἷ τε ἵππεῖς τῶν Χαλκιδῆων προσιπτεύοντες ἢ δοκοίη προσέβαλλον (recs. προσέβαλον E: ἐσέβαλλον CGΠ)²⁵». Ἀκολουθῶς καὶ παρὰ τῷ 8.31.3 ὀρθῶς ὁ Jones καὶ ἄλλοι προβαίνουσι ὡσαύτως εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν χειρ. ἀπὸ ἐσβολῆν εἰς «προσβολῆν ποιησάμενοι τῇ πόλει οὐσῆ ἀτειχίστω». — καθ’ ὅτι προσβάλλειν πρὸς (τὴν πόλιν, τὰ τείχη) εὐρίσκει παράλληλα ἐντὸς τοῦ γλωσσικοῦ τρόπου τοῦ Θουκ., ὅπως 2.56.4 «καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσβαλόντες ἐς ἐλπίδα μὲν ἦλθον τοῦ ἐλεῖν, οὐ μέντοι προυχώρησέ γε», 7.51.2 «τῇ μὲν προτέρα πρὸς τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων προσέβαλλον», 6.44.2 «προσβαλοῦσα¹ ἢ πᾶσα παρασκευὴ πρὸς τε ἄκραν Ἰαπυγίαν καὶ πρὸς Τάραντα... παρεκομίζοντο τὴν Ἰταλίαν.» Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ συνήθεις χρῆσις καὶ τὸ νόημα διὰ τῶν συμφραζομένων μετὰ τὸ

1. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἡ σημασία τοῦ «προσβάλλειν» εἶναι διάφορος, μᾶλλον σημαίνει ὅ,τι, ἐν παραπλησίσις συμφραζομένοις, καὶ τὸ «σχεῖν, προσχεῖν»: *adpellere navem*, «προσορμίζειν».

«τειχῆρεις ποιήσαντες» ὑποστηρίζουσιν «προσβάλλειν πρὸς»: συνήθως ἡ τακτικὴ τῆς διὰ τείχους πολιορκίας («τειχῆρεις τινὰς ποιεῖν») προϋποθέτει σθεναρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ πολιορκουμένου πλήθους, ἐναντίον τοῦ ὁποίου μόνον στέρησις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, κάμψις τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς δυνάμεως καὶ βίαιαι ἐπιθέσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιφέρουσι τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως· ἐὰν εἰσβολὴ εἰς τὴν πόλιν κρίνεται δυνατὴ, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ προβῇ τις εἰς τὴν κοπιώδη, δαπανηρὰν καὶ χρονοβόρον διὰ τείχους περικύκλωσιν· σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ παρατ. χρόνος, ἐμφαίνων ἐπανειλημμένα προσπαθείας, ἐναρμονίζεται μᾶλλον μετὰ ἐπιθέσεων προσβολῶν πρὸς ἢ εἰσβολῶν εἰς (βρα καὶ τὰ ἀνωτέρω παρατεθειμένα χωρία: σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται ὁ ἀόρ. β ἐσβαλεῖν).

οἱ Σικελοί· κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τοὺς Σικελιώτας, τοὺς ὑπὸ γενικὸν ὄνομα Ἑλληνας ἐποίκους τῆς νήσου, οἱ μὴ —Ἑλληνες— κάτοικοι τῆς Σικελίας, οἱ βάρβαροι οἱ ὁποιοὶ κατὰ τὸν Θουκ. 6.2.4-5 «ἐξ Ἰταλίας διέβησαν ... ἐς τὴν Σικελίαν, στρατὸς πολλὺς τοὺς τε Σικανοὺς κρατοῦντες μάχῃ ἀνέστειλαν πρὸς τὰ μεσημβρινὰ καὶ ἐσπέρια αὐτῆς ... ἔτη ἐγγὺς τριακόσια πρὶν Ἑλληνας ἐς Σικελίαν ἔλθειν· ἔτι τε καὶ νῦν τὰ μέσα καὶ τὰ πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου ἔχουσιν.» Καίτοι τὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται ἐδῶ χωρὶς ἄλλου σαφεστεροῦ προσδιορισμοῦ, προφανῶς πρόκειται περὶ τῶν συμμαχούντων μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

ὑπὲρ τῶν ἄκρων· ὅπως τίθεται καὶ παρὰ τοῦ Σχολιαστοῦ, φέρεται ὡς ἐνδεικτικὸν τῆς τοποθεσίας προελεύσεως καὶ διαμονῆς, ἐλλειπτικῶ τῷ τρόπῳ, εἰς τὴν θέσιν τοῦ «οἱ ὑπὲρ τῶν ἄκρων»· πολὺ πιθανὸν ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ Krüger ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Σχολ., «ἀντὶ τοῦ ἀπὸ τῶν ἄκρων καὶ τῶν ὄρειων, ὡς ἐκεῖ οἰκούντων αὐτῶν» (Schol.). Ἴσως, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Steup, ὁ Σχολιαστὴς ἔχει ἀναγνώσει «οἱ ὑπὲρ τῶν ἄκρων»· ὁ v. Herwerden ἔχει προσλάβει διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ «οἱ»· πρβλ. καὶ 3.115.1 «οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος ἔς τε τὴν Ἰμεραίαν ἀπόβασιν ἐποίησαντο ἐκ τῶν νεῶν μετὰ τῶν Σικελῶν τῶν ἀνωθεν ἐσβεβληκότων ἐς τὰ ἔσχατα τῆς Ἰμεραίας.»

πολλοὶ κατέβαινον· ὡς ἐπιρρ. κατηγορούμενον τοῦ ῥ. = ἄθρόως κατέβαινον'.

ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους· «τοῖς Μεσσηνίοις ἢ κατὰ τῶν Μεσσηνίων» Schol.· τοῖς Μεσσηνίοις ὅμως ἐν προκειμένῳ τυγχάνει παραπειστικόν, καθ' ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀντικείμενον ἀμέσως ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ «βοηθοῦντες» μετὰ τῆς σημασίας 'προκειμένου νὰ παράσχωσι βοήθειαν τοῖς Μεσσηνίοις', δηλ. 'ἀρωγοὶ τῶν Μεσ.', ὅπότε τὸ νόημα εἶναι ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ «ἐπὶ τοὺς Μεσ.», 'κατὰ τῶν Μ.', ὅπερ εἶναι καὶ τὸ συνᾶδον τοῖς συμφραζομένοις· βρα καὶ 1.107.5 «ἐβοήθησαν δὲ ἐπ' αὐτοὺς (sc. τοὺς Λακ. κ. τ. ζυμμ. αὐτῶν) οἱ Ἀθηναῖοι πανδημεῖ καὶ Ἀργείων χίλιοι καὶ τῶν ἄλλων ζυμμάχων ὡς ἕκαστοι», 3.110.2 «καὶ πέμπει εὐθύς τοῦ στρατοῦ μέρος τι (sc. ὁ Δημοσθένης) τὰς ὁδοὺς προλοχιούντας καὶ τὰ καρτερὰ προκαταληψόμενους, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ ἅμα

παρεσκευάζετο βοηθεῖν ἐπ' αὐτούς (sc. τοῖς Ἀκαρναῶσι κατὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως πανδημει ... ἐπιβοηθεῖν διὰ τῶν Ἀμφιλόχων βουλομένων Ἀμπρακιωτῶν τοῖς ἐν Ὀλπαις ζυμμεῖξαι).»

ὡς εἶδον· ἄνευ ῥητοῦ ἀντικ. ὅπως κατωτέρω, § 11 «ιδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποβάντες ἀπὸ τῶν νεῶν ἐβοήθουν.» Παρομοίως ἐν τῷ κ 14.1 «οἱ δ' Ἀθηναῖοι γνόντες καθ' ἑκάτερον τὸν ἔσπλον ὤρμησαν ἐπ' αὐτούς» ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἀντικείμενον ἀιωρεῖται ἐννοούμενον ἐκ τῶν συμφραζομένων, συνήθως ὡς γενικόν τι καὶ ἐν μέρει ἀόριστον (ὅ τι συνέβαιεν ἢ εἶχε συμβῆ, ὃ τι εἶχεν ἐπιτελεσθῆ ἢ παραλειφθῆ καὶ τὰ τοιαῦτα).

ἐν ἑαυτοῖς· πρ. καὶ ἄλλοι, κ. 34.3 «εἶχόν τε οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρῆσασθαι», 5.69.2 «Λακεδαιμόνιοι δὲ καθ' ἑκάστους τε καὶ μετὰ πολεμικῶν νόμων ἐν σφίσιν αὐτοῖς ὧν ἠπίσταντο τὴν παρακέλευσιν τῆς μνήμης ἀγαθοῖς οὖσιν ἐποιοῦντο», 8.76.3 «καὶ παραινέσεις ἄλλως τε ἐποιοῦντο ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἀνιστάμενοι» σχετικῶς καὶ 2.65.11 «καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν πρῶτον ἐν ἀλλήλοις ἐπαράχθησαν», 7.67.2 «καὶ ἐν σφίσιν αὐτοῖς πάντες οὐκ ἐν τῷ ἑαυτῶν τρόπῳ κινούμενοι ταράσσονται», 6.77.1 «ὡς ἐδουλώθησαν οὐκ ἀμόνοντες σφίσιν αὐτοῖς», 7.44.4 «σφίσι τε αὐτοῖς θόρυβον πολὺν παρῆχον», 8.92.8 «ἡσύχασάν τε καὶ σφῶν αὐτῶν ἀπέσχοντο.»

καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλληνες ζύμμαχοι· ὁ Classen καὶ ὁ Graves προτιμῶσι μετὰ τῶν κωδ. ABF τὴν ἀνάγνωσιν ἄνευ τοῦ οἱ (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Jones καὶ Steup), καθ' ὅτι ἡ παράλειψις ἀνταποκρίνεται τῷ ἀπροσδιοριστῷ καὶ γενικῷ τῆς καταστάσεως (ἢ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον τοῦ πνεύματος τῆς ἀβεβαιότητος) ἀναμονῆς —περὶ τῆς χρήσεως τοῦ Ἑλλην ἐπιθετικῶς πρ. 3.103.1 «ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ζυμμάχων» — ὅμως ὀλίγον κατωτέρω ἀναγιγνώσκομεν «Λεοντῖνοι δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ζύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων»· εἴμεθα τῆς γνώμης ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι Ἑλληνες ζύμμαχοι τῶν Ναξίων ἦσαν σχετικῶς πολὺ ὀλίγοι ἐν τῇ δεδομένῃ συγκυρίᾳ, πρωτίστως οἱ Λεοντῖνοι καὶ μετ' αὐτῶν αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ ἡ Καμαρίνα (περὶ ἧς ὅρα καὶ § 7 ἀνωτέρω) ἐν Σικελίᾳ, ἀπὸ δὲ Ἰταλίας οἱ Ῥηγῖνοι κατὰ τὸ ζυγγενὲς Λεοντίνων, ὅπως φαίνεται ἐν τῇ χρήσει τοῦ συγγραφέως, «οἱ ἄλλοι ζύμμαχοι» διατυποῦται ὡς μία στερεότυπος ῥῆσις (formula), καὶ τοῦτο προφανῶς λόγῳ τῆς κοινῆς συμπράξεως καὶ τῶν σφιγκτῶν συγγενικῶν δεσμῶν· ἔνεκα τούτου «οἱ Λεοντῖνοι... καὶ οἱ ἄλλοι ζύμμαχοι τῶν Ναξίων μετὰ Ἀθηναίων» πρακτικῶς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «οἱ Λεοντῖνοι μετὰ τῶν ζυμμάχων ἐνεργούντων ὡς ἐν ὅλον (κατὰ τὸ μᾶλλον ἀκέραιον καὶ ἀδιαίρετον)».

ὡς κεραιωμένην· «κακῶς πάσχουσαν, δεδυστυχηκυῖαν» Schol.: τῇ πίστει ὅτι μετὰ τὰς σοβαρὰς ἀπωλείας ἢ ἀντίστασις ἐκ τῆς πόλεως θὰ ἦτο κατὰ πολὺ ἀσθενεσττέρα· περὶ τοῦ ῥ. κακοῦσθαι (κακοῦν) ὅρα καὶ κ. 87.2 «εὖνοι δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ὑμῖν φαίνεσθαι»: ῥελάττεσθαι, ζημιοῦσθαι, δεινὰ πάσχειν, ταλαιπωρεῖσθαι· περὶ τοῦ

ἐνεργ. ὄρα 7.27.3 «χρημάτων τ' ὀλέθρῳ καὶ ἀνθρώπων φθορᾷ ἐλάκωσε τὰ πράγματα.»

προσβάλλοντες· ἀναφέρεται εἰς τοὺς οἱ μὲν Ἴ�θηναῖοι κατὰ τὸν λιμένα ταῖς ναυσὶν — ὁ δὲ πεζὸς πρὸς τὴν πόλιν· προφανῶς αἱ πεζαὶ δυνάμεις ἀπετελοῦντο κυρίως ἐκ Λεοντίνων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ὅπως ἐξάγει τις ἐκ τοῦ «Λεοντῖνοι... καὶ οἱ ζύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεσσήνην... ἐστράτευον» σημειωτέον καλῶς καὶ αὖθις «προσβάλλειν πρὸς τὴν πόλιν» (σθεναρῶς ἀνθισταμένην).

ὁ πεζὸς· ἐπίθ. δηλ. στρατός, ἀλλὰ κατέληξε περισσότερο, διὰ τῆς συχνῆς παραλείψεως ὡς αὐτονοήτου τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ἴδιον οὐσιαστικοποιημένον ἐπίθετον.

ἐπειρῶν· τίθεται ἀπολύτως ὅπως καὶ ἐν τῷ κ. 43.5 («ἠλπίζον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κόμην πειράσειν»), 7.32.1 («ἄλλῃ... οὐδὲ πειράσειν» συνήθως τὸ ῥ. συντάσσεται μετὰ γεν. 1.61.4 («καὶ πειράσαντες πρῶτον τοῦ χωρίου καὶ οὐχ ἐλόντες ἐπορεύοντο») ἐπειρῶντο· «γράφεται ἐπειρῶν, τὴν Μεσσήνην δηλονότι» Schol.· τῇ σημασίᾳ ἐν ἄλλαις λέξεσιν τοῦ ἔδοκιμαζον, ἐπεχειροῦν ἐπιθέσεις, προσεπάθουν νὰ ἐξακριβώσωσι μέχρι ποίου βαθμοῦ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσιν, ἢ ἄλλως ἐπειραματίζοντο. Ὁ,τι παρατηρεῖ τις ἐδῶ ἐπὶ τῶν ῥ. ἐστράτευον, ἐπειρῶν εἶναι πῶς ἢ ἐνέργεια αὐτῶν ἐκτιμᾶται ἐν τῇ ἐξελίξει· ὡσαύτως καὶ μετὰ τῶν ῥ. ἐκόμιζε, ἐπεδίωκον ἀντιστοίχως ἐν τοῖς παραδείγμασιν: «ὁ δὲ Περικλῆς πάλιν κατὰ τάχος ἐκόμιζε τὴν στρατιάν ἐκ τῆς Εὐβοίας» 1.114.1, «οἱ δὲ Ἀκαρνανεὶς τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπεδίωκον» 3.111.3.

Τὸ ῥ. στρατεύειν χρησιμοποιεῖται συχνότερον ἐν τῇ ἐνεργ. καὶ σπανιώτερον ἐν τῇ μέσῃ: 1.112.2 («καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐς δὲ Κύπρον ἐστράτευοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ζυμμάχων Κίμωνος στρατηγούντος») περὶ οἰκειοθελοῦς ἀναλήψεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τόσον ἀπὸ μέρους τῶν Ἀθηναίων ὅσον καὶ τῶν ζυμμάχων — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παθητ.· κατ' ἐνεργητ. ὄρα 5.7.1 («ἐστράτευον αὐτοὶ καὶ οἱ Εἰλωτες πανδημεὶ ἐπ' Ἀργους») καὶ ἐν πλείσταις ἄλλαις περιπτώσεσιν.

ἐπεκδρομῆν ποιησάμενοι = ἐπεκδραμόντες· ὄρα ἀνωτέρω («ἐκδραμόντες ἄφνω ἐκ τῆς πόλεως προσπίπτουσι τοῖς Μεσσηνίοις»), τοῦ ῥ ἐπεκθεῖν ὅπως 4.34.1 («οὐκέτι ὀξέως ἐπεκθεῖν ἢ προσπίπτειεν δυναμένων») καὶ 5.9.7 («σὺ δέ, ... αἰφνιδίως τὰς πύλας ἀνοίξας ἐπεκθεῖν καὶ ἐπείγασθαι ὡς τάχιστα ζυμμεῖσαι.») Τὸ οὐσιαστικὸν ἐπεκδρομῆ ἐμφανίζεται μόνον ἔτι παρὰ τῷ Δίῳ Κασσίῳ.

μετὰ τὸ πάθος· τῆς § 9, τὴν συμφορὰν ἣν ὑπέστησαν οἱ Μεσσηνιοὶ ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἐπιθέσεως τῶν Ναξίων καὶ τῶν Σικελῶν (βαρβάρων).

μετὰ τοῦ Δημοτελοῦς· ξενίζει ἢ παρουσία τοῦ ὄριστ. ἄρθρου, τὸ ὁποῖον κατὰ κανόνα τίθεται πρὸ πολὺ γνωστῶν προσώπων ἢ ἔχουσι ταῦτα ἀναφερθῆ προηγουμένως. Φυσικῶ τῷ τρόπῳ καὶ ὁ κανὼν οὗτος πιθανὸν εὐρίσκει ἐξαιρέ-

σεις. Ὁ Krüger ἐξοβελίζει τὸ ἄρθρον, καθ' ὅτι ὁ Δημοτελής εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστος καὶ οὐδαμοῦ γίγνεται μνεία.

κατεδίωξαν· «ἤγουν διώξαντες ἐνέβαλον¹» Schol..

τεταραγμένοις ἐπιγενόμενοι· ἔχοντες ἐπέλθη, ἐπιτεθῆ (οἱ Ἀθηναῖοι) ὀξέως καὶ ὄλως ἀπροσδοκῆτως ἐναντίον στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐξόρμησιν εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν τάξιν καὶ συνοχὴν.²

τροπαῖον στήσαντες· ὅπως παρατηρεῖ ὁ Graves, ἡ ἐλαχίστη αὐτῆ ἐπιτυχία, οὕτως ἐορτασθεῖσα, φαίνεται νὰ ἔχη ικανοποιήσῃ τὸν Πυθόδωρον, τὸν ἐπὶ κεφαλῆς στρατηγὸν τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀποστολῆς, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν βᾶσιν, τὸ Ῥήγιον, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὸ ἔτος ἐκεῖνο τὴν Μεσσήνην χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἐπιτύχει εἰς ἀντιστάθμισμα ἄλλο τι.

1. δηλ. αὐτοὺς τῇ πόλει ἢ προτιμότερον εἰς τὴν πόλιν· «ἐμβάλλειν» τι (τινά) τινὶ ἢ εἰς+ αἰτ., «ἐρρίπτειν, τρέπειν εἰς βίαιαν φυγὴν εἰς (ἐντός)».